

ITEGEM SINT-GUIBERTUSPLEIN

Archeologienota: Verslag van Resultaten.

RAPPORT NR. 1578

Titel

Archeologienota Itegem Sint-Guibertusplein: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2024-233

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2024E308

Plaats en datum

Beerse, 7/06/2024

INHOUD

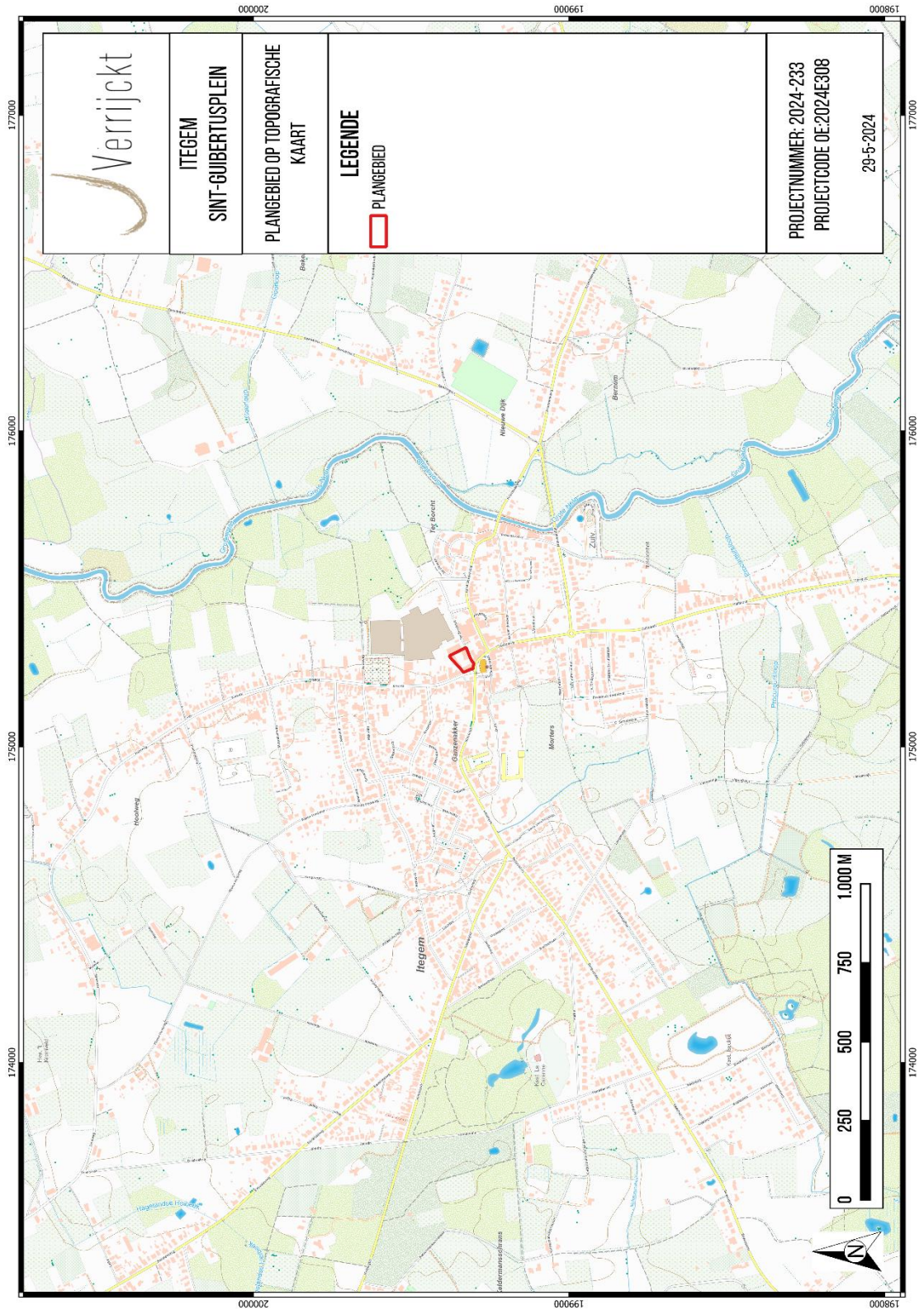
Inhoud.....	2
1 Bureauonderzoek.....	3
1.1 Beschrijvend gedeelte.....	3
1.1.1 Administratieve gegevens.....	3
1.1.2 Onderzoeksopdracht.....	5
1.1.3 Juridisch kader.....	6
1.1.4 Randvoorwaarden	7
1.2 Werkwijze en strategie	7
1.3 Aanleiding.....	8
1.3.1 Huidige situatie en gekende verstoringen	8
1.3.2 Geplande werken en bodemingrepen.....	11
1.4 Assessmentrapport	14
1.4.1 Topografische situering	14
1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering	14
1.4.3 Geologische situering	18
1.4.4 Bodemkundige situering.....	18
1.4.5 Historische bronnen.....	23
1.4.6 Cartografische bronnen.....	25
1.4.7 Archeologisch bronnen	35
1.5 Besluit	42
1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen.....	42
1.5.2 Archeologische verwachting.....	44
1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering	45
1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek	45
1.5.5 Samenvatting	48
2 Lijst met figuren	49
3 Lijst met tabellen.....	49
4 Plannenlijst	50
5 Bibliografie	52
6 Bijlagen.....	54

1 BUREAUONDERZOEK

1.1 Beschrijvend gedeelte

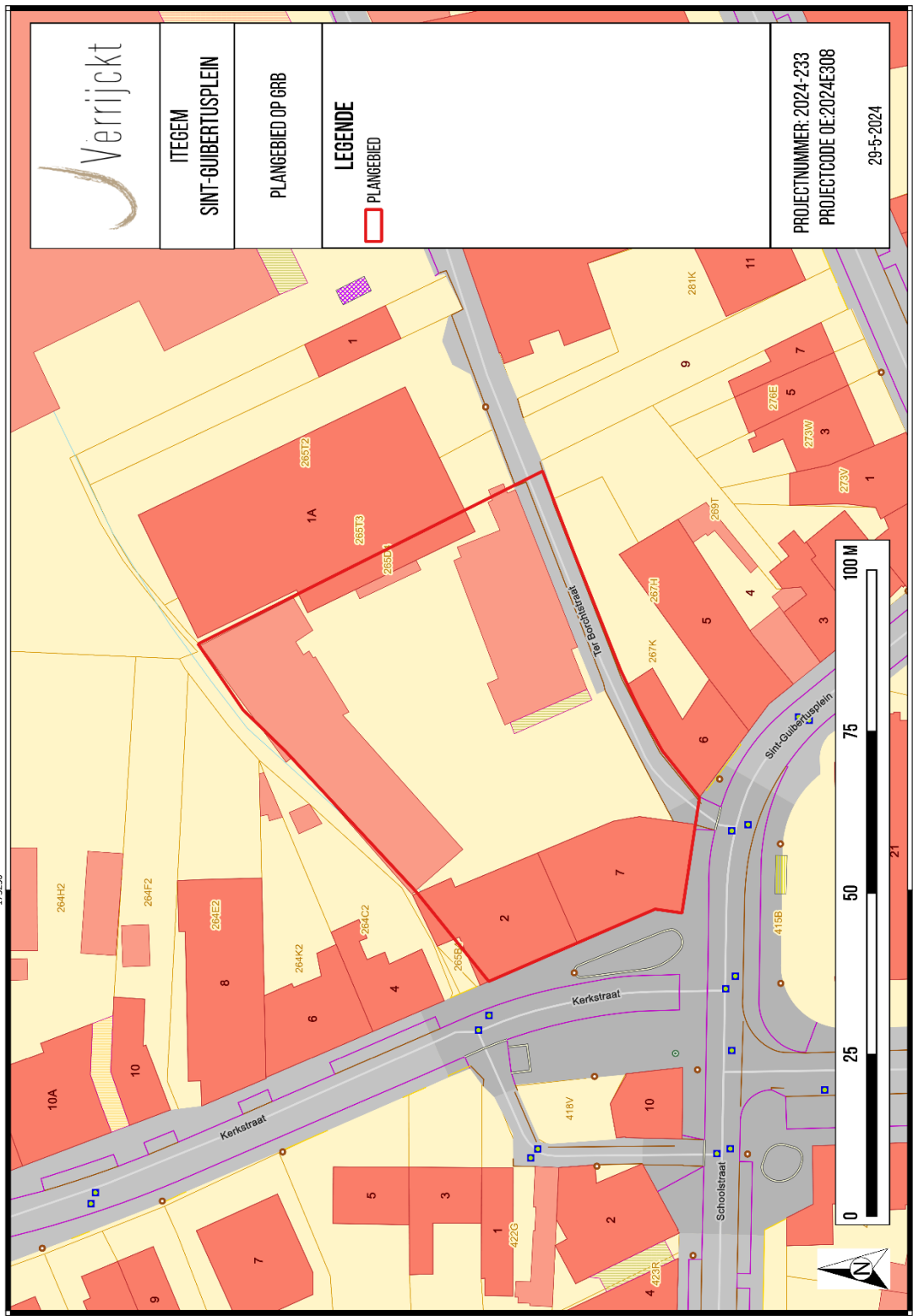
1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode J. Verrijckt		2024-233
Projectcode Onroerend Erfgoed		2024E308
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Heist-Op-Den-Berg
	Deelgemeente	Ilegem
	Straat	Sint-Guibertusplein
Kadastrale gegevens	Gemeente	Heist-Op-Den-Berg
	Afdeling	4
	Sectie	B
	Percelen	265A4, 265C4, 265D4, 265B4, 264B
Coördinaten	Noord	X: 175287.929 Y: 199379.856
	Oost	X: 175314.726 Y: 199326.263
	Zuid	X: 175264.185 Y: 199302.180
	West	X: 175235.693 Y: 199334.743
Oppervlakte plangebied		Ca. 3350.84 m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 1384.41 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 – Jeroen Verrijckt

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart¹

¹ AGIV 2024a

Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)²

1.1.2 Onderzoeksopdracht

² AGIV 2024d

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande bouw van een meergezinswoning en twee eengezinswoningen langsheen het sint-Guibertusplein te Itegem. Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014.

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven. Dit advies is bindend van zodra er akte is genomen van de archeologienota door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Om een gedegen advies op te stellen dienen minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.1.3 Juridisch kader

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en te beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de werken. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek. Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het

projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient in akte genomen te worden door het agentschap Onroerend Erfgoed en vervolgens bij de aanvraag gevoegd te worden. Van zodra de archeologienota bekrachtigd is, is deze bindend.

Binnen het plangebied wordt een één meergezinswoning en twee eengezinswoningen gerealiseerd. Hierbij bedraagt de totale oppervlakte van het plangebied 3350.84 m² en bedraagt de bodemingreep 1384.41 m². Het plangebied is niet gelegen in een beschermde archeologische site of gebied waar geen archeologische waarden te verwachten zijn.³

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 3.000m² of meer én de ingreep in de bodem is minstens 1000 m². Hierdoor dient, volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologienota te worden toegevoegd aan de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

1.1.4 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2 Werkwijze en strategie

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven.

Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen van de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen creëren van de fysisch-geografische situatie en landschappelijke ligging, is er beroep gedaan op de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen.

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

Vervolgens wordt een historische en archeologische analyse van het plangebied uitgevoerd. Hierbij worden zowel archeologische als historische vakliteratuur en het beschikbare historische en archeologische kaartmateriaal geraadpleegd. Dit historisch kaartmateriaal kan een beeld geven van de evolutie van het landgebruik in en in de omgeving van het plangebied. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁴

Volgend archeologisch en historisch kaartmateriaal werd geconsulteerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Popp-kaart
- Vandermaelenkaart

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Aanleiding

1.3.1 Huidige situatie en gekende verstoringen

Het plangebied is momenteel nagenoeg volledig verhard en bebouwd. De terreinen maken deel uit van houthandel Markabo. Langsheen de Kerkstraat en Sint-Guibertusplein zijn enkele voormalige woningen aanwezig die momenteel in gebruik zijn als toonzaal voor de houthandel. Op het achterliggende terrein zijn opslagruimtes en verhardingen voor buitenopslag aanwezig. Er zijn geen gegevens gekend omtrent funderingsdiepte van de gebouwen en verhardingen. Voor gebouwen kan er algemeen aangenomen worden dat deze gefundeerd zijn op een diepte van 80 cm – mv (vorstvrije zone) verhardingen kennen meestal een minimale opbouw van 30 cm.

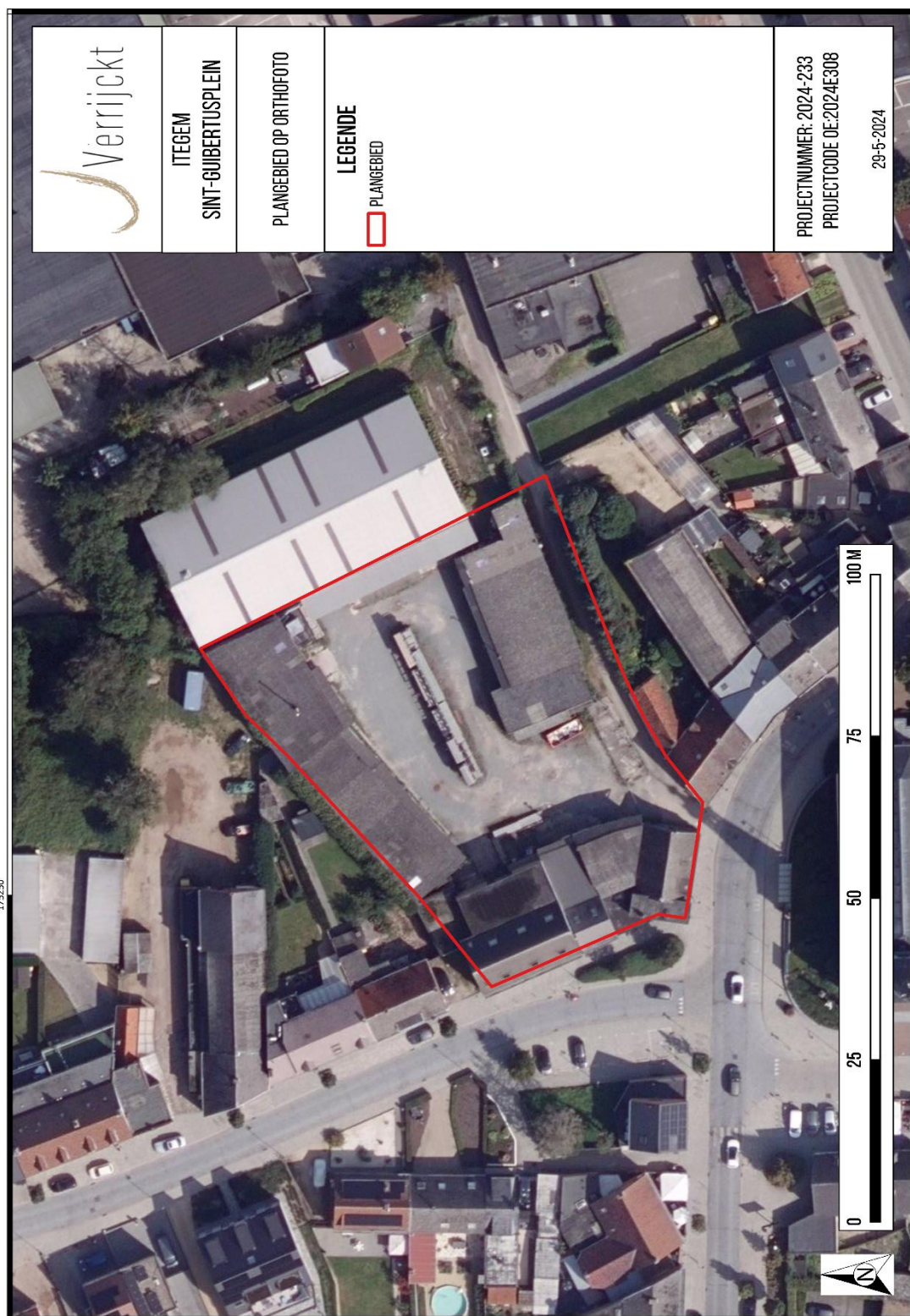
Alle plannen met de huidige toestand en de toekomstige toestand die werden aangeleverd door de opdrachtgever, worden in bijlage toegevoegd aan deze archeologienota.

⁴ CARTESIUS 2024

Figuur 3: Zicht op de aanwezige gebouwen vanop google streetview⁵

⁵ [2 Kerkstraat - Google Maps](#)

Figuur 4: Plangebied op meest recente orthofoto

1.3.2 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein een meergezinswoning en twee eengezinswoningen.

Langsheen de kerkstraat tot de hoek van het Sint-Guibertusplein wordt een meergezinswoning opgericht. Dit gebouw heeft een oppervlakte van 408.28 m². Het gebouw wordt volledig onderkelderde, de kelder is iets groter dan het effectieve gebouw en heeft een oppervlakte van 640.36 m². De exacte diepte van deze kelder is nog niet gekend maar zal ca. 3 m -mv bedragen. Langsheen de Ter Borchstraat komen twee gekoppelde eengezinswoningen. Deze woningen hebben beide een oppervlakte van 72.55 m². beide woningen krijgen een terras van respectievelijk 16.20 en 16.45 m². De woningen worden gefundeerd door middel van sleuffunderingen en een vloerplaat op volle grond. De exacte funderingsdiepte is nog niet gekend, deze zal minimaal 80 cm -mv bedragen (vorstvrije zone).

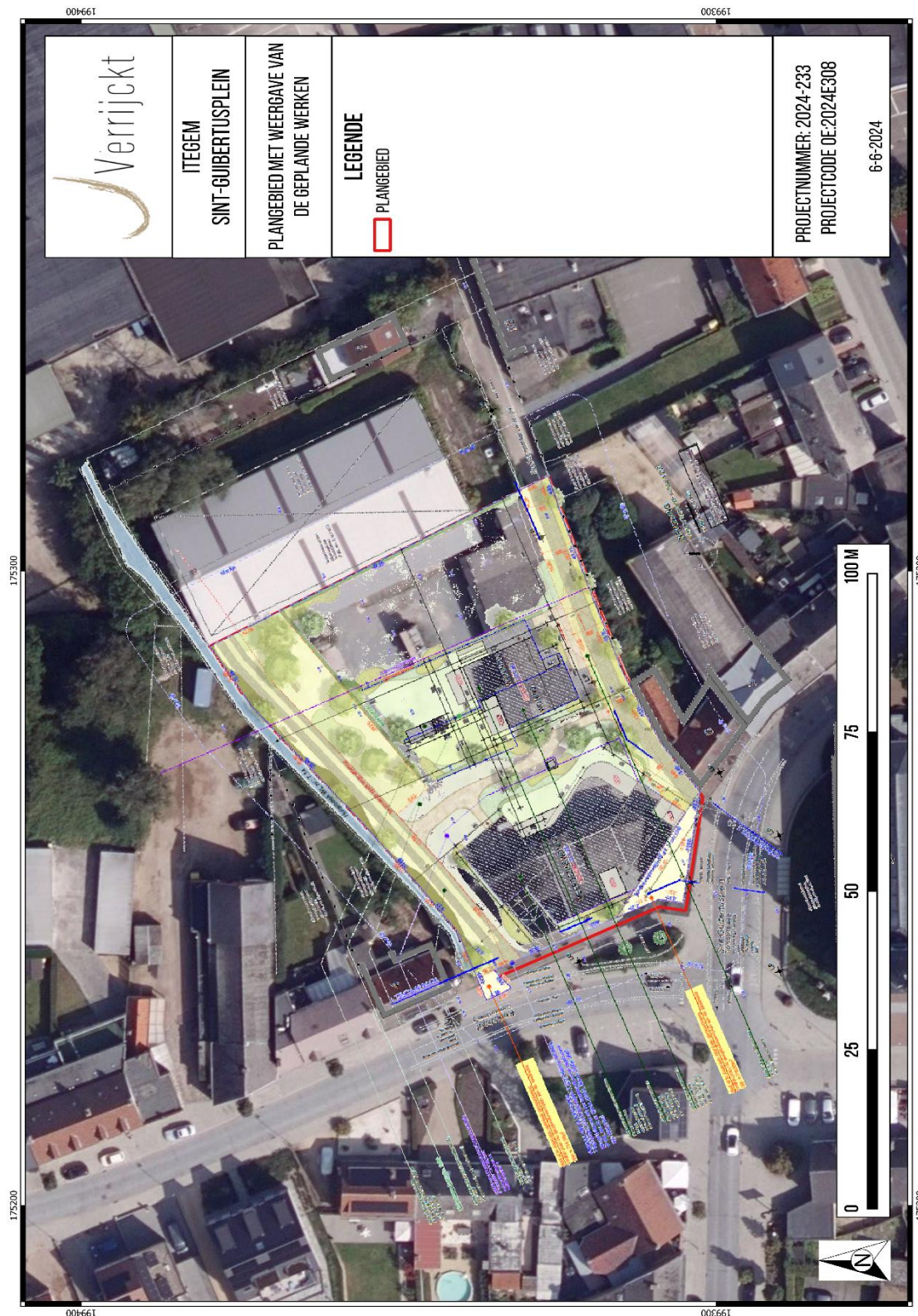
Achter de twee eengezinswoningen komt nog een fietsenstalling van 14.30 m². De funderingsdiepte van deze fietsenstalling is nog niet gekend.

Langsheen de noordelijke grens van het plangebied, langsheen de aanwezige beek, is een bouwvrije zone van 5 meter. Hier wordt een toegangsweg naar het oostelijker gelegen terrein voorzien. Deze weg wordt aangelegd in waterdoorlatende verharding met een oppervlakte van 200 m². Ten oosten van de meergezinswoning wordt een opstelzone voor de brandweer voorzien in waterdoorlatend, gestabiliseerd gras, de totale oppervlakte hiervan bedraagt 205 m². Voor de eengezinswoningen wordt een zone van 147 m² verhard door middel van waterdoorlatend grind. Voor alle aan te leggen verhardingen geldt een minimale verstoringsdiepte van 30 cm -mv.

De huidige Ter Borchstraat wordt afgestaan aan de gemeente, het betreft een zone van 147 m².

De overige zones van het plangebied kennen geen grote bodemingrepen. Hier wordt groen aangeplant.

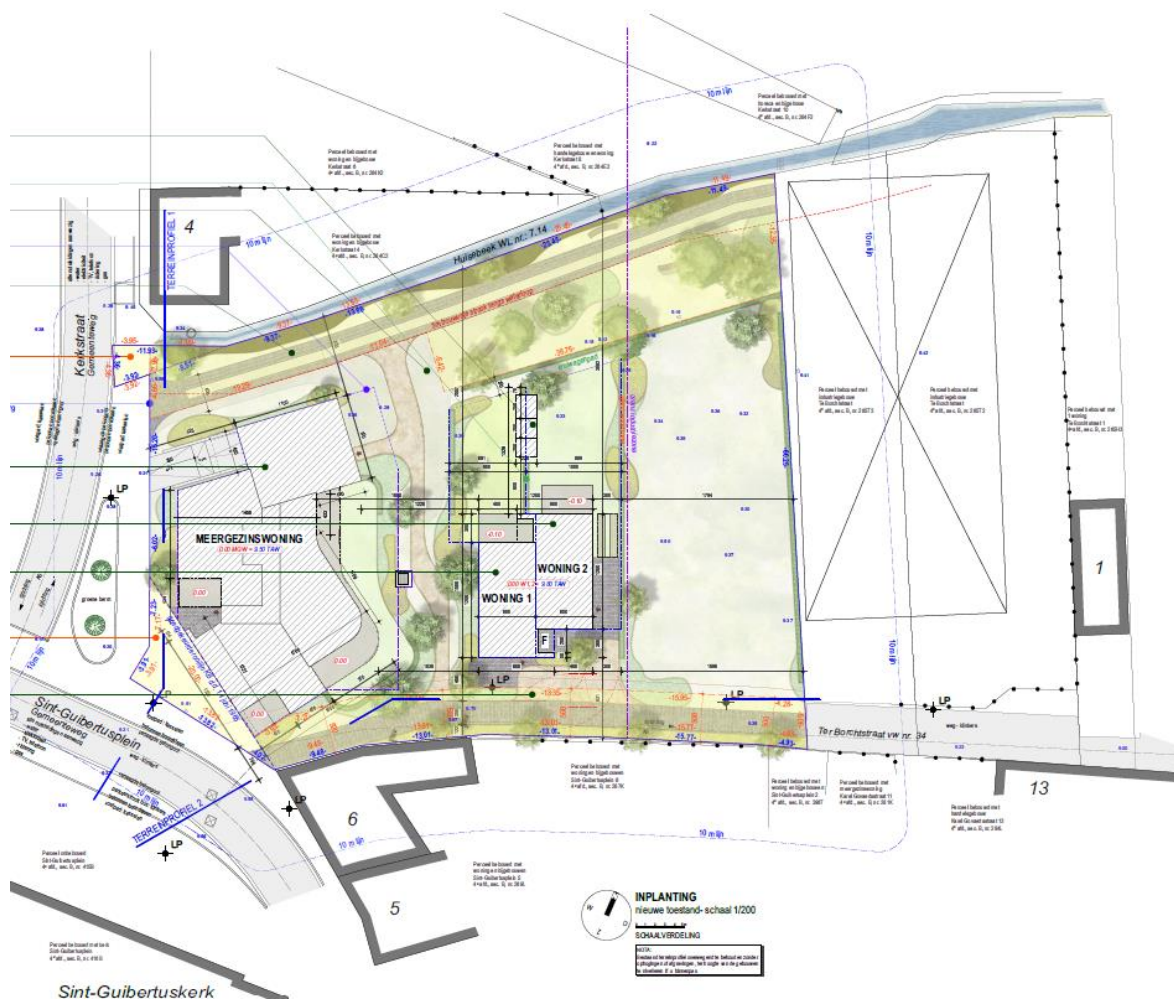
Gedetailleerde plannen zijn toegevoegd in bijlage.

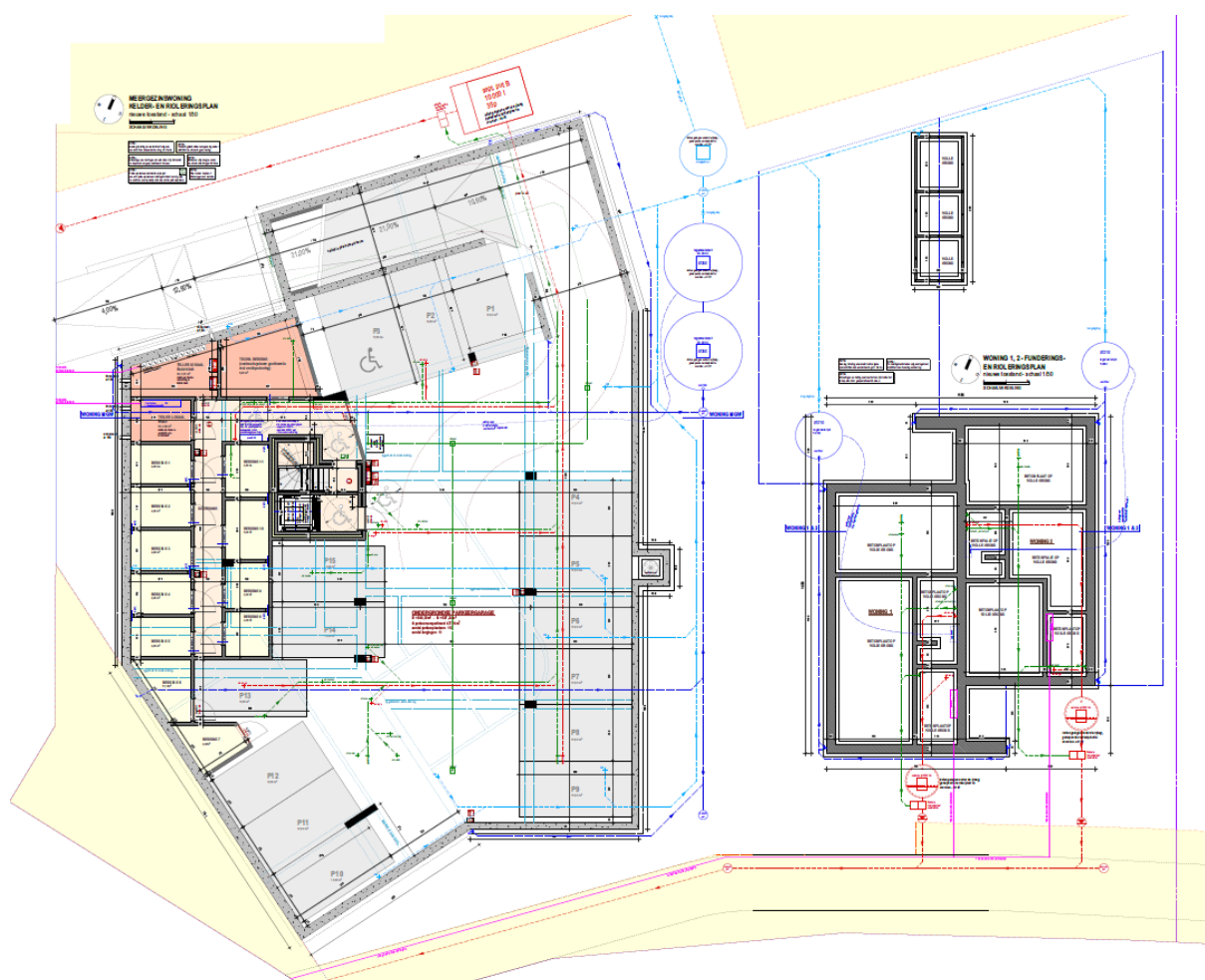
Figuur 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting⁶ op orthofoto⁷

⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁷ AGIV 2024e

Figuur 6: weergave van toekomstige inplanting

Figuur 7: weergave van toekomstige inplanting⁸

1.4 Assessmentrapport

1.4.1 Topografische situering

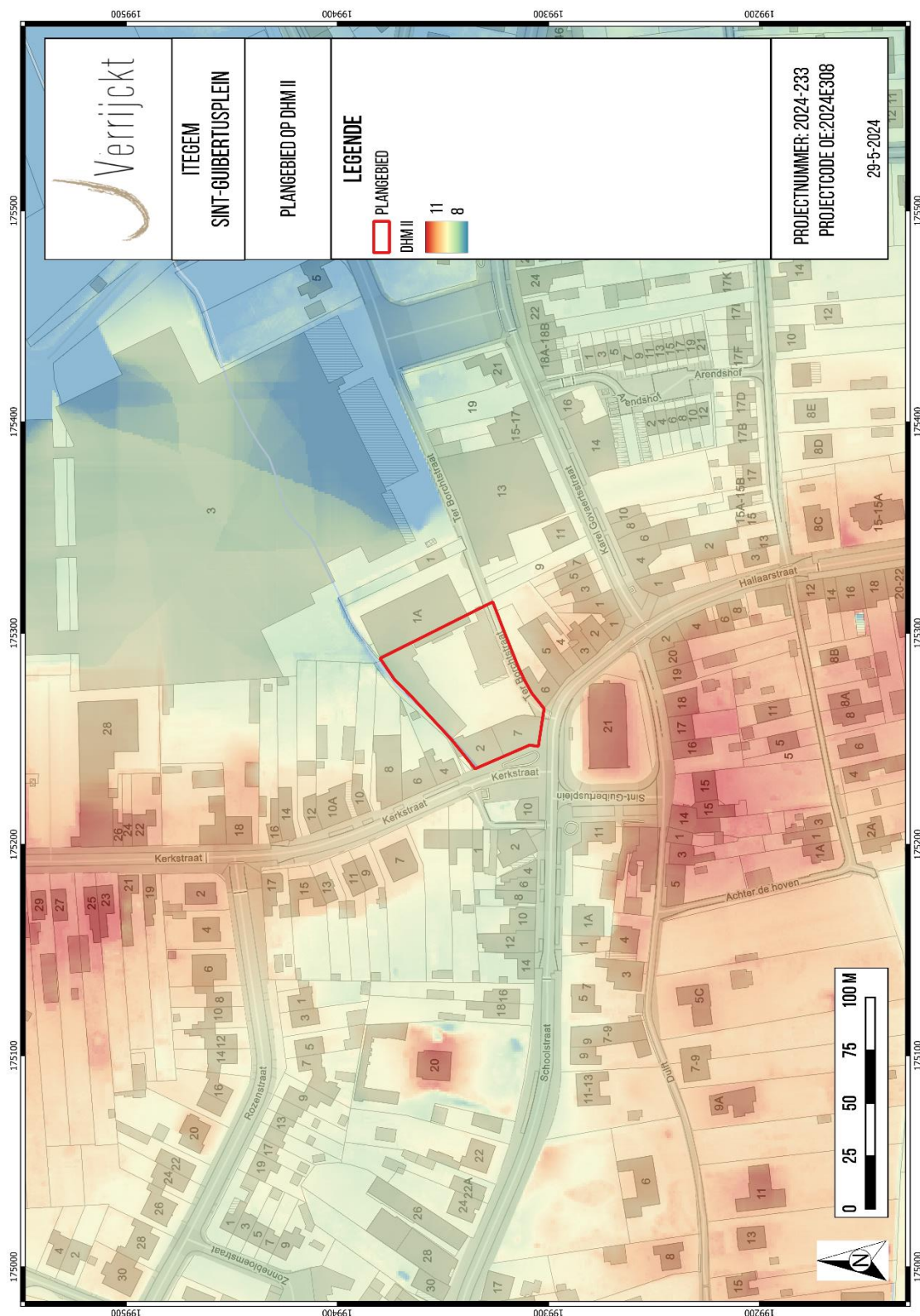
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op figuur 2. Het plangebied is gelegen aan het Sint-Guibertusplein te Ilegem (Heist-op-den-Berg). Het plangebied is gelegen in het centrum van Ilegem en situeert zich net ten noordoosten van de kerk. Rondom het plangebied is het huidige centrum van Ilegem aanwezig met een dichte bebouwing. Ten oosten van het plangebied is lokale industrie aanwezig; Op ruimere afstand is de vallei van de Grote Nete aanwezig. Net ten noorden van het plangebied is aan naamloze beek aanwezig.

1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering

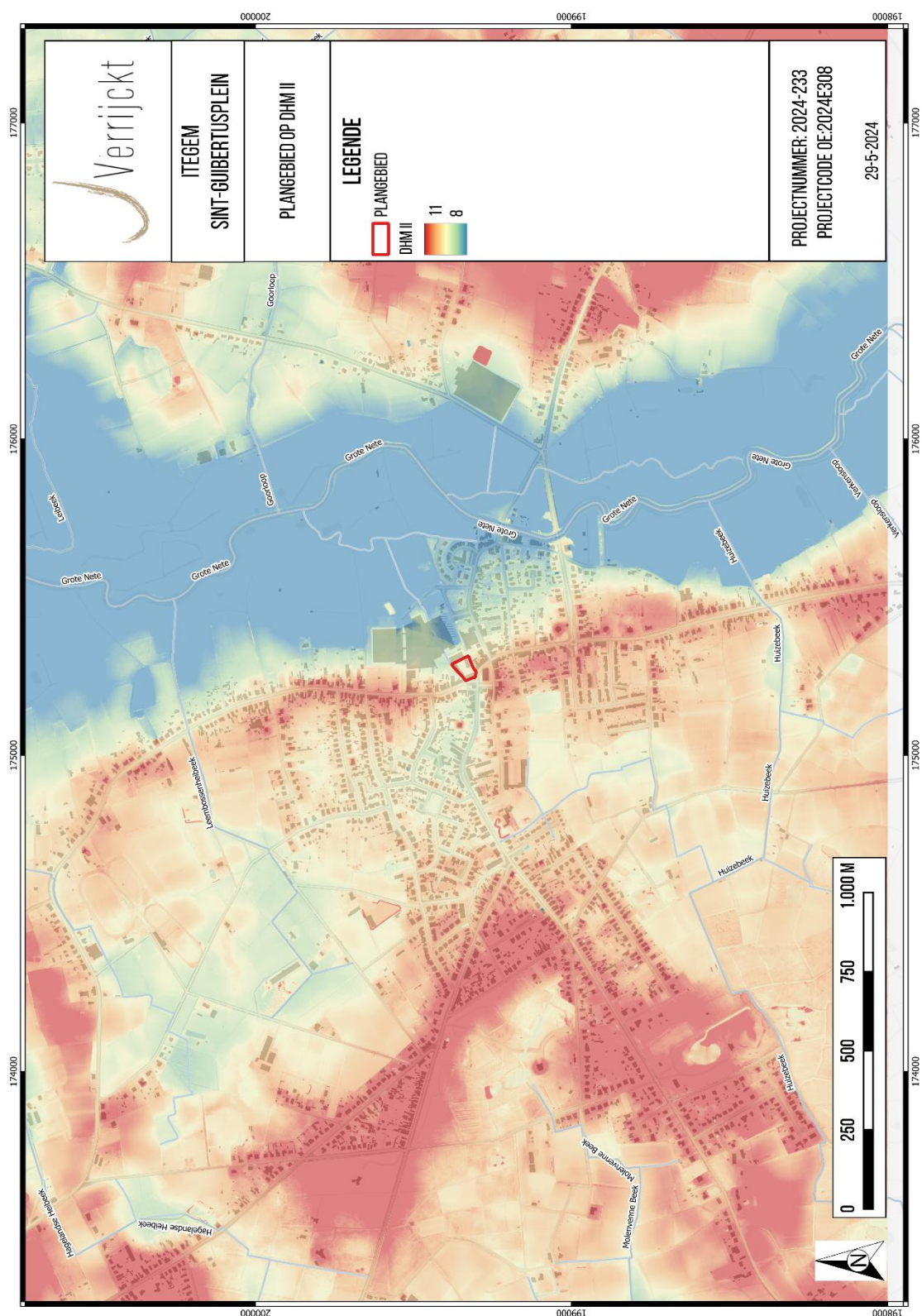
De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 6 en 11 m + TAW. Hierbij is ca. 230 m ten oosten van het plangebied de vallei van de Grote Nete aanwezig. Het plangebied zelf is te situeren op een langgestrekte dekzandheuvel langsheen deze vallei. Wanneer er op microschaal gekeken wordt, is het plangebied te situeren

⁸ AGIV 2024e

tussen 9,0 en 9,7 m +TAW. Hierbij is de noordelijke zone lager gelegen dan de zuidelijke zone. Dit is te wijten aan het voorkomen van een natuurlijke, doch naamloze beek die zich aan de noordzijde van het plangebied bevindt. Deze beek zorgt voor de afwatering van de hoger gelegen zone richting de vallei van de Grote Nete.

Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM II)⁹

Figuur 9: Plangebied op het DHM III¹⁰

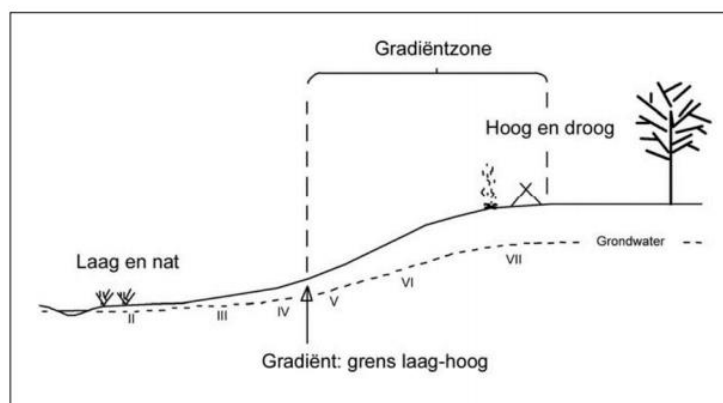
⁹ AGIV 2024b

¹⁰ AGIV 2024b

De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel. Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het laat-paleolithicum en mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.
- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.
- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.
- De nabijheid en bereikbaarheid van (drink-)water.

Op basis van bovenstaande bespreking van het digitale hoogtemodel kan geconcludeerd worden dat het plangebied wel gelegen is op een gradiëntzone.

Figuur 10: Illustratie gradiëntzone

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in de subcuesta van Heist-Op-den-Berg. 8 Het cuestalandschap bestaat uit een asymmetrische heuvel die ontstaan is door differentiële erosie van verschillende gesteenten in de ondergrond. De ene laag erodeert hierbij sneller dan de andere, waardoor de geomorfologie wordt aangepast met typisch zachte hellingen aan de ene kant en steilere hellingen (cuestafronten) aan de andere kant. Het plangebied bevindt zich hierbij op een noordelijk aflopende helling.

1.4.3 Geologische situering

PALEOGEEN EN NEOGEEN (TERTIAIR)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de formatie van Diest. De formatie kenmerkt zich door groen tot bruin, heterogeen zand. Er komen meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken en kleirijke horizonten voor. Er is sprake van een schuine gelaagdheid met glauconietrijke en micarrijke horizonten.

QUARTAIR 1/200.000

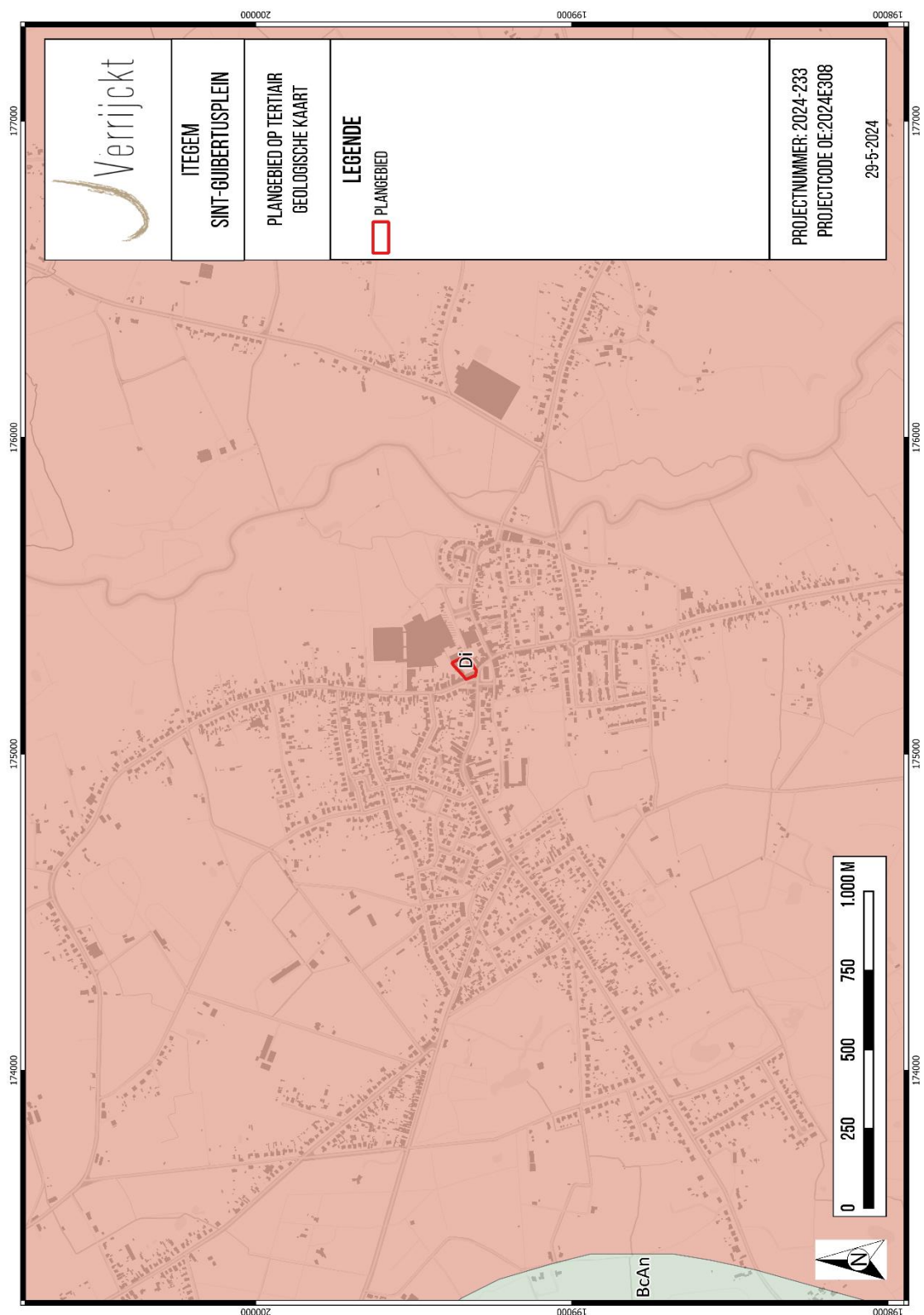
Op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 is het plangebied gekarteerd als profieltype 1. Dit type bestaat uit eolische afzettingen van zand tot silt, daterend uit het Weichseliaan (LaatPleistocene) tot mogelijk het Vroeg-Holoceen. In het noordelijk en centraal gedeelte van Vlaanderen bestaan de afzettingen uit zand tot zandleem, in het zuidelijk gedeelte uit silt/leem. Naast deze eolische afzettingen kunnen er ook hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig zijn.

QUARTAIR 1/50.000

Op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 is het plangebied gekarteerd als profieltype 21. De Formatie van Wildert bestaat uit eolische afzettingen uit het Brabantiaan (Pleni-Weichsel) die opgebouwd zijn uit geel en geelgrijs, vrij goed gesorteerd, zwaklemig, kwartshoudend zand. De afzettingen zijn sporadisch grindhoudend en soms ligt aan de basis een keienlaag. Regelmatig kan een zwakke gelaagdheid aangetroffen worden die zich manifesteert door een minieme variatie in korelgrootte. De zanden zijn fijner dan fluviatiele en herwerkte zanden en zijn beter gekalibreerd. Ze hebben een typisch gele kleur. Deze formatie is allochtoon en is terug te vinden in het noorden en noordoosten van België. De dikte is 1m tot 4m.

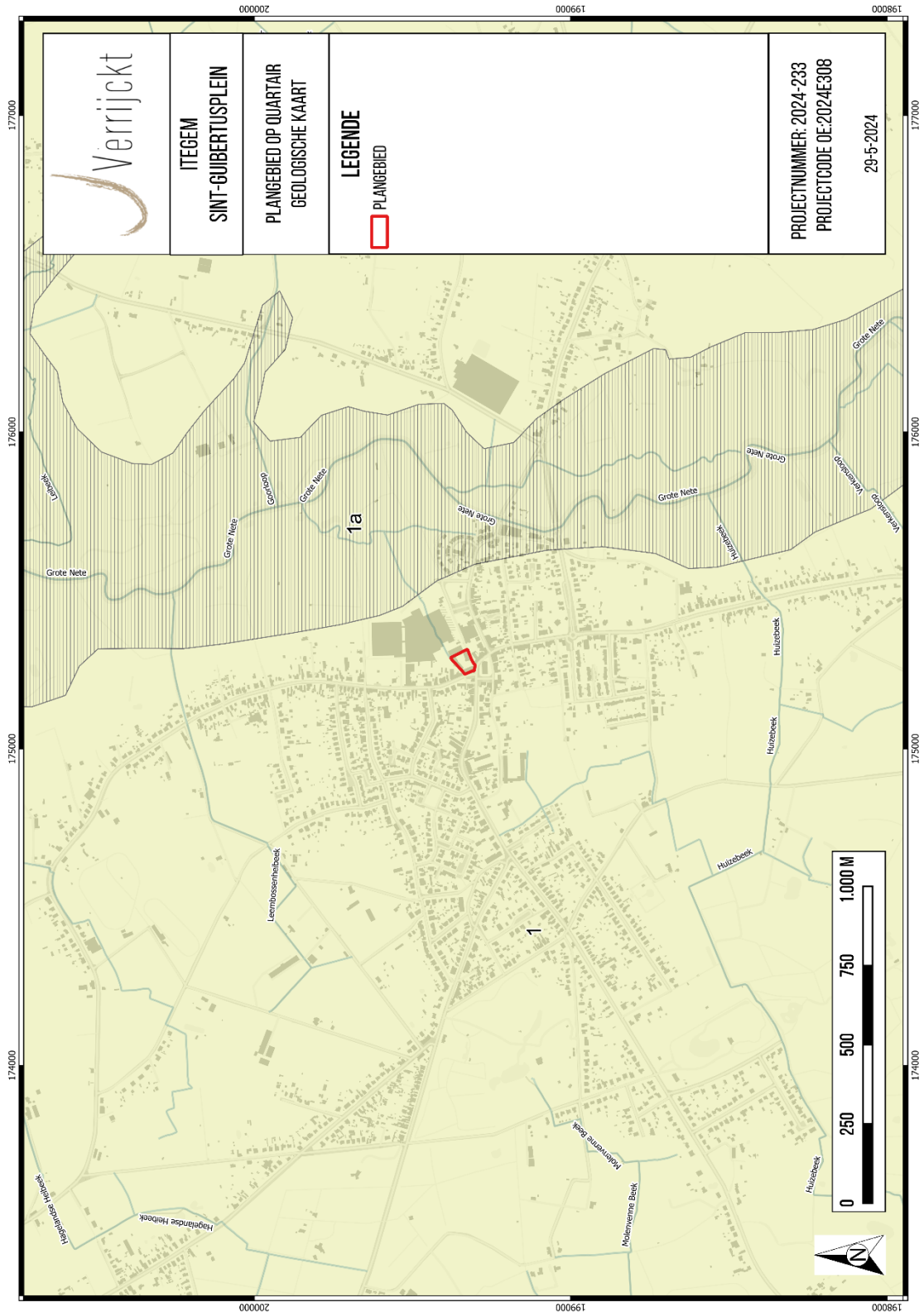
1.4.4 Bodemkundige situering

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem binnen het plangebied gekarteerd als OB, oftewel bebouwde zone. Hierdoor zijn er geen gegevens gekend omtrent de te verwachten bodem. Wanneer we in de omgeving van het plangebied kijken, zien we net ten noordoosten van het plangebied, aan de overzijde van de naamloze beek de bodemeenheid Pfpn voorkomen. Dit is een Zeer natte licht zandleembodem zonder profiel, met mergelbijmenging. Deze zeer natte grondwatergronden hebben de wateroverlast als gemeenschappelijk kenmerk. Mogelijks zijn gelijkaardige gronden binnen het plangebied terug te vinden.

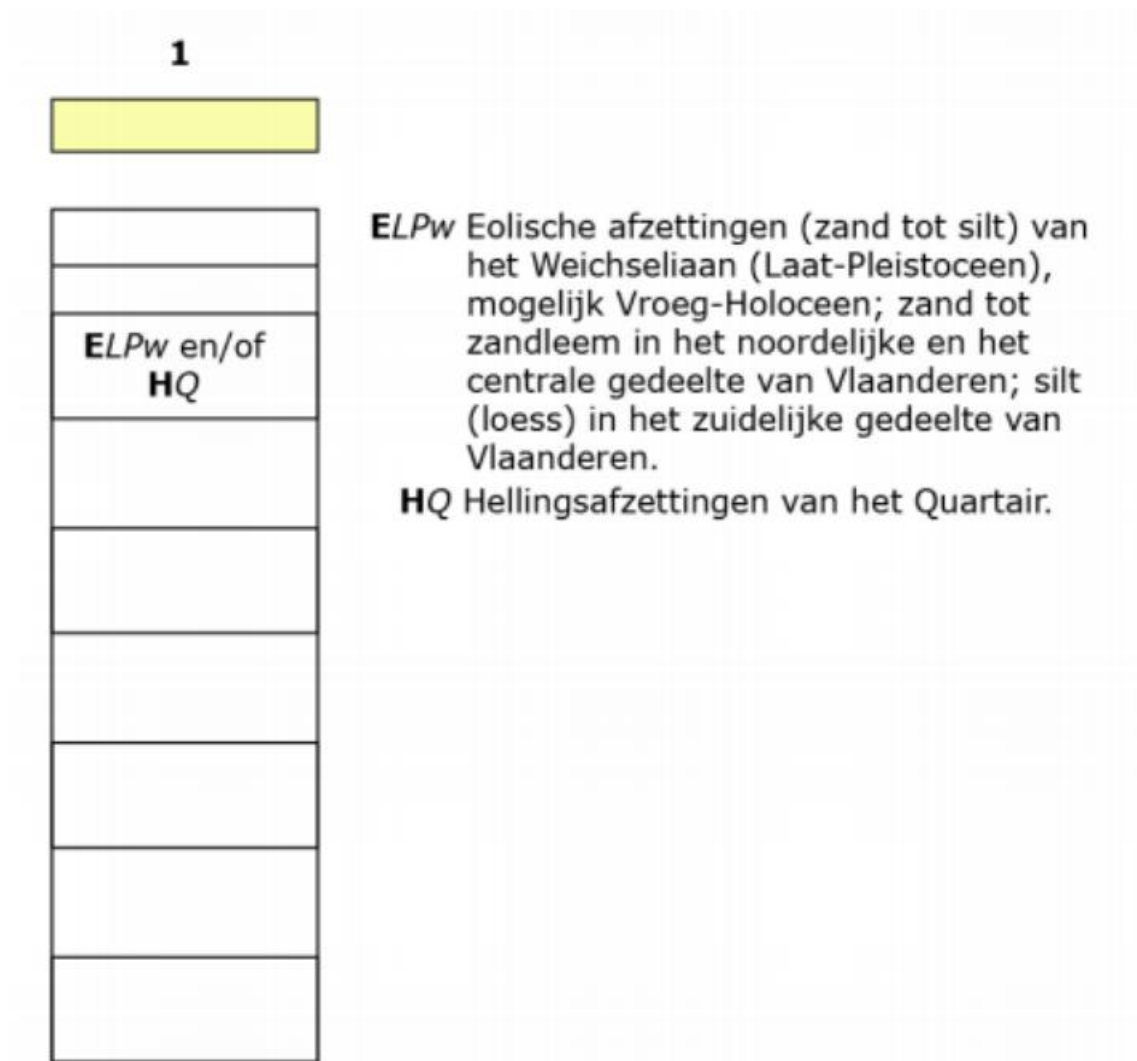
Figuur 11: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart¹¹

¹¹ DOV VLAANDEREN 2024b

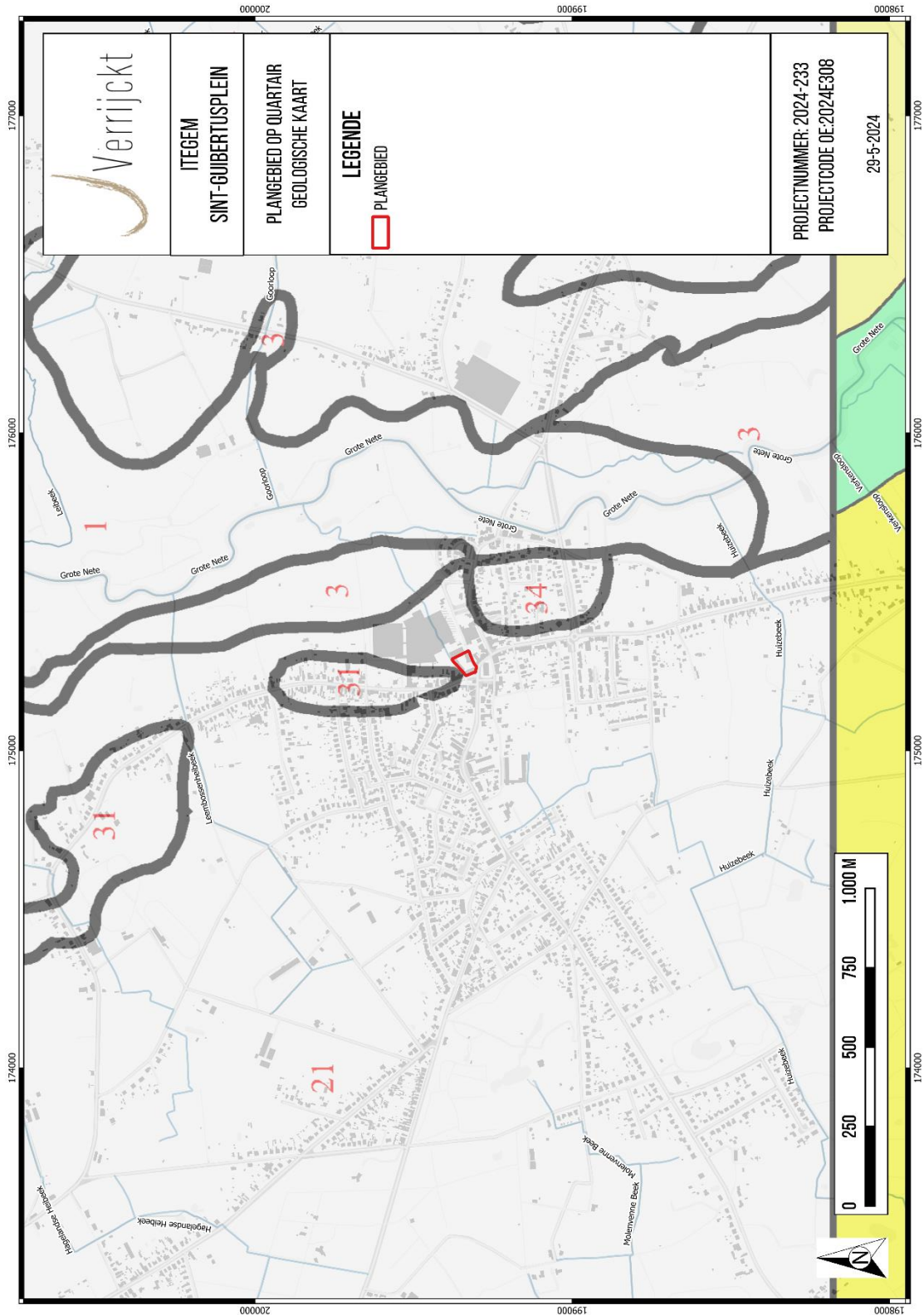
Figuur 12: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000¹²

¹² DOV VLAANDEREN 2024c

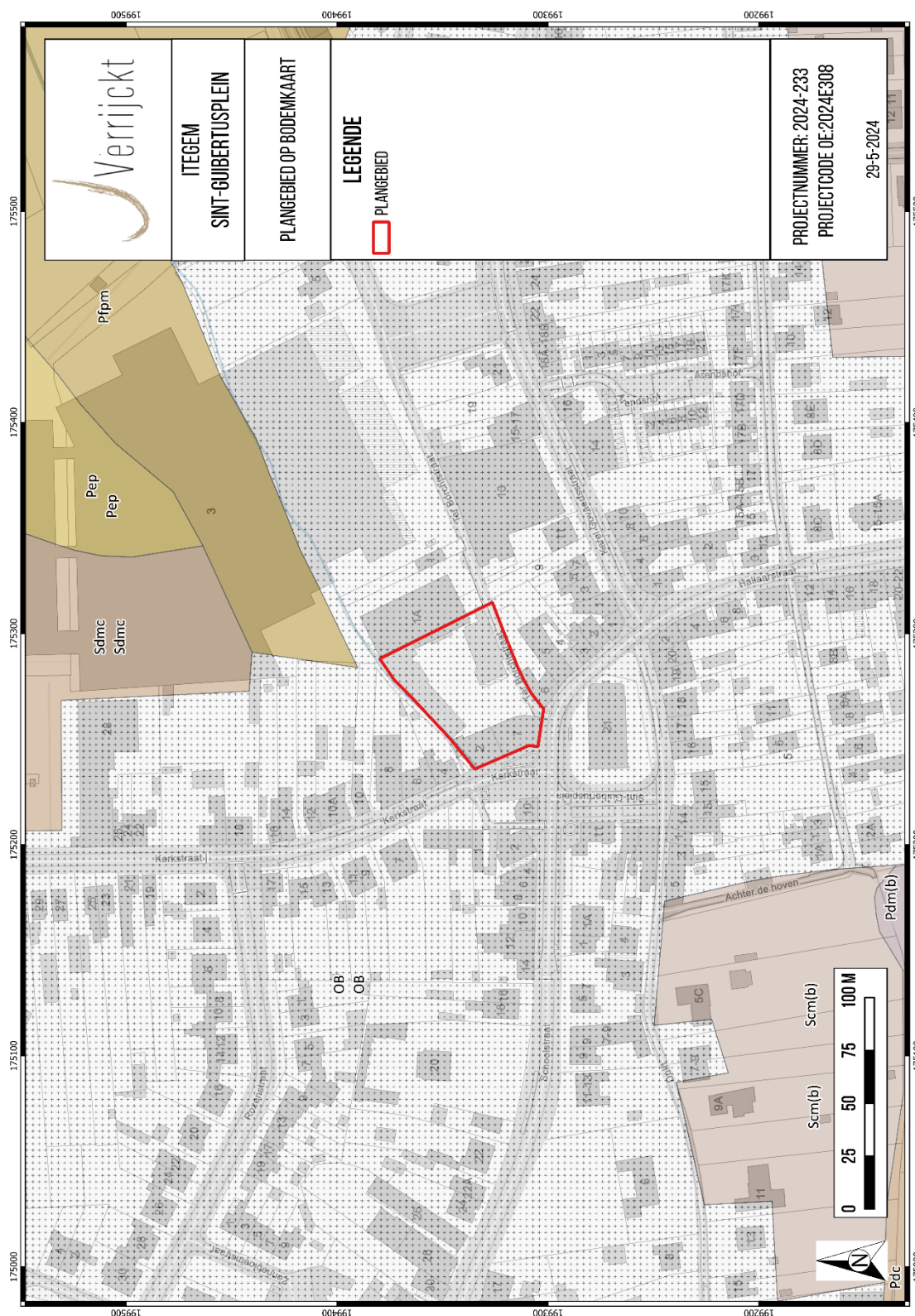
Figuur 13: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:200 000 betreffende het plangebied¹³

¹³ DOV VLAANDEREN 2024c

Figuur 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000¹⁴

¹⁴ DOV VLAANDEREN 2024c

Figuur 15: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹⁵

1.4.5 Historische bronnen

¹⁵ DOV VLAANDEREN 2024a

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Ilegem (Heist-op-den-Berg). Heist-op-den-Berg is gelegen in de Antwerpse Zuiderkempem, in het oosten van het arrondissement Mechelen en in het zuiden grenzend aan de provincie Brabant. Het meest opvallende landschappelijke kenmerk van Heist-op-den-Berg is de subcuesta die reeds hoger vermeld werd. Geografisch gezien bestond Ilegem eertijds uit de tot op heden schaars bebouwde, alluviale vlakte van de Grote Nete, met beemden en moerassige weilanden; deze vlakte is gelegen in het oosten van de gemeente en gaat naar het westen over in een landbouwzone; het uiterste westen bestond uit droge heidegronden, een typisch Kempische biotoop.

De gemeente Heist-op-den-Berg is ontstaan uit een verzameling van enkele gehuchten. Vanuit welk gehucht de latere gemeente is gegroeid, blijft echter een aanname. Zo zou volgens de ene veronderstelling, de dorpskern ontwikkeld zijn in het gehucht Lo waar de oudste parochiekerk heeft gestaan. Een andere veronderstelling neemt de berg als toenmalige dorpskern aan. Het concentrische verloop van het oude stratennet vormt hierbij een belangrijk argument.¹⁶ Heist-op-den-Berg wordt voor het eerst vermeld in een oorkonde van 1008 uitgevaardigd door de Duitse keizer Hendrik II, die de graasrechten van het Waverwoud, een schaars bewoond gebied waartoe Heist-op-den-Berg behoort, toekent aan de prins-bisschoppen van Luik. Dit landelijk gebied situeerde zich hydrografisch immers tussen de Dijle en de Nete. Vanaf 1333 kwam Heist-op-den-Berg, na verkoop door de prins-bisschop van Luik, in de handen van Lodewijk van Nevers, graaf van Vlaanderen. In het midden van de 15e eeuw kwam deze heerlijkheid toe aan de Bourgondische hertogen. Na de eenmaking van de Nederlanden in 1550 behoorde Heist-op-den-Berg tot de provincie Mechelen. Opeenvolgend kende de heerlijkheid meerdere heren in de 16de tot 19de eeuw. Zo was er sprake van de rijke koopmansfamilie Schetz en de adellijke familie d'Ursel. In de 16de eeuw daalde het inwonersaantal van Heist-op-den-Berg ten gevolge van oorlogen, die honger en vernietiging veroorzaakten. Met de Franse revolutie kwam een einde aan de 17de -eeuwse Land en de Vrijheid van Heist, die instond voor de eigen rechtspraak van de heerlijkheid. Tot de Tweede Wereldoorlog was landbouw de grootste economische sector in de landelijke gemeente, waarbij de kweek van groenten sinds het einde van de 19e eeuw werd toegevoegd. De fruitkweek ontwikkelde zich pas na 1945.

Deelgemeente Ilegem¹⁷, voor het eerst vermeld als “Indingaheim” in een oorkonde van 976, is een landelijk woondorp aan de Grote Nete en blijkt uit talrijke archeologische vondsten vrij belangrijk in de middeleeuwen. Zo werd er een waterput aangetroffen aan de Schoolstraat in 1956. De put is gemaakt van een uitgeholde eiken boomstam en verwijst vermoedelijk, evenals het suffix “-em” en het driezijdige dorpsplein juist buiten de potentiële overstromingsvlakte van de Nete, naar de Frankische periode. Het belang van de site is vermoedelijk ontstaan uit de historisch-geografische situatie, als oversteekplaats door de vallei van de Grote Nete, juist op de plaats waar de drassige alluviale vlakte relatief smal is.

Op het eind van de 10de eeuw bleek Ilegem in de handen van de Gentse Sint-Baafsabdij. Op burgerlijk en administratief vlak ressorteerde Ilegem, dat deel uitmaakte van de meierij Hoogstraten in het markgraafschap Antwerpen, tot in de 14de eeuw onder de Berthouts, sedert de 11de eeuw één van de meest invloedrijke geslachten binnen het hertogdom Brabant. Van 1381 tot 1672 kwam de heerlijkheid Ilegem in handen van het geslacht van Immerseel, gevolgd door de familie Gansacker en door de familie van Reynegom.

De belangrijkste vertegenwoordiger van eerst genoemde familie is Jan van Immerseel, heer van Ilegem van 1474 tot 1504, markgraaf van Antwerpen en raadsheer van Filips de Schone en Maximiliaan van Oostenrijk. Onder het Franse bewind werd Ilegem een autonome gemeente in het

¹⁶ Heist-op-den-Berg 2020. De geschiedenis van Heist-op-den-Berg in een notendop [online], <https://www.heist-op-den-borg.be/geschiedenis-heist> (geraadpleegd op 10 januari 2020).

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2020. Ilegem [online], <https://d.erfgoed.net/themas/13639> (geraadpleegd op 10 januari 2020).

departement van de "Beide Nethen". Deze gemeentelijke autonomie bleef behouden tot de fusie van 1/1/1977. Het gebied over de Grote Nete in het zuidoosten van de gemeente, vormde eertijds het landbouwgehucht Bernum, één van de zeven heerdgangen van Heist-op-den-Berg en werd in 1876 bij Ilegem gevoegd.

1.4.6 Cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Met deze bronnen kan nagegaan worden of er in historische tijden bebouwing is geweest op het terrein, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde topografische en kadasterkaarten. Mogelijk eerder aanwezige structuren kunnen intussen verdwenen zijn.

VILLARET (1745-1748)

De Villaretkaat wordt eveneens de kaart van de Franse ingenieurs en geografen genoemd (1745-1748). Het bestrijkt grote delen van het huidige Belgische grondgebied en vertelt ons hoe het landschap erbij lag in het midden van de 18de eeuw. Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 80 kaartbladen ontstonden.

Op de Villaretkaat staat het plangebied niet gekarteerd.

FERRARIS (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn.

Op de Ferrariskaart ligt het projectgebied te situeren net ten noorden van het gehucht Ilegem. Binnen het plangebied is geen bebouwing aanwezig. De zuidelijke grens van het plangebied wordt gevormd door een voetweg tussen de kerk en het kasteel. Dwars door het plangebied loopt een naamloze beek. Vermoedelijk is deze beek niet geheel correct ingetekend en dient deze net ten noorden van het plangebied gesitueerd te worden.

Vervolgens worden vier cartografische bronnen uit de 19de eeuw vergeleken.

ATLAS DER BUURTWEGEN (1843-1845)

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.

Op de Atlas der Buurtwegen is een gelijkaardig beeld te zien als op de Ferrariskaart. De eerder vermelde beek vormt nu de noordelijke grens van het plangebied. Deze beek draagt ook de naam de Luyscbeek.

VANDERMAELEN (1846-1854)

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.

Op de Vandermaelenkaart is een gelijkaardig beeld zichtbaar. De beek draagt nu de naam d'Ilegem.

POPP (1842-1879)

Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879).

Op de Popp-kaarten is voor het eerst bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Het betreft een schuin georiënteerd gebouw langsheen de Kerkstraat. De beek aan de noordzijde van het plangebied draagt de naam Luyse.

Vervolgens worden er topografische kaarten uit de 20ste en 21ste eeuw vergeleken.

TOPOGRAFISCHE KAART 1939, 1969

In de komende jaren is er een toename aan bebouwing in de directe omgeving van het plangebied. In 1939 zien we dat binnen het plangebied nog steeds één gebouw aanwezig is. In 1969 merken we dat het terrein nagenoeg volledig bebouwd is.

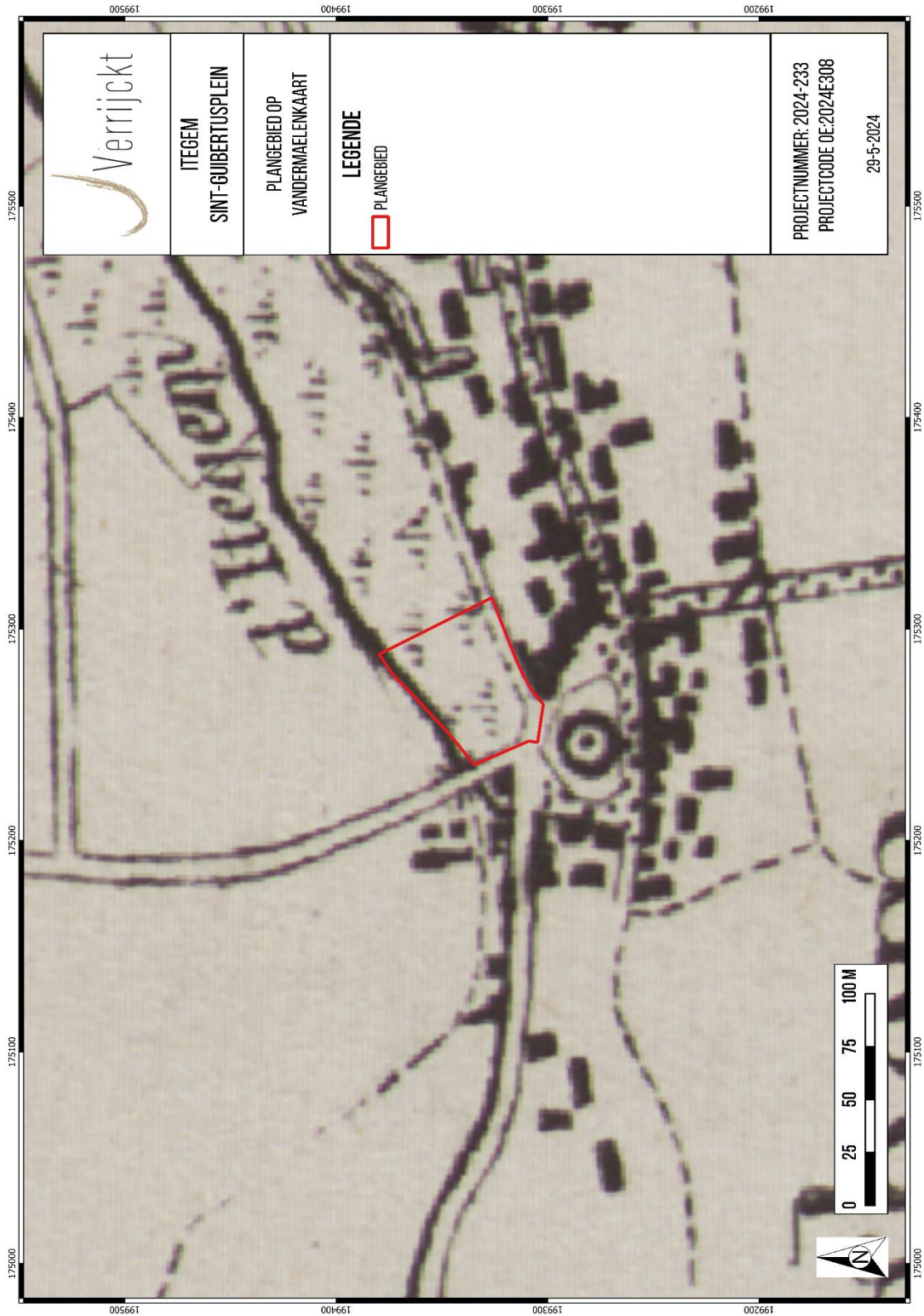
ORTHOFOTO 1971 EN 2000-2003

Op de orthofoto van 1971 zien we duidelijk de bebouwing die ook wordt weergegeven op de topografische kaart uit 1969. Nagenoeg het gehele terrein is bebouwd of verhard. Op de orthofoto uit 2000-2003 is zichtbaar dat er nog bebouwing is bijgekomen. De situatie zoals weergegeven op deze orthofoto komt overeen met de situatie in 2024.

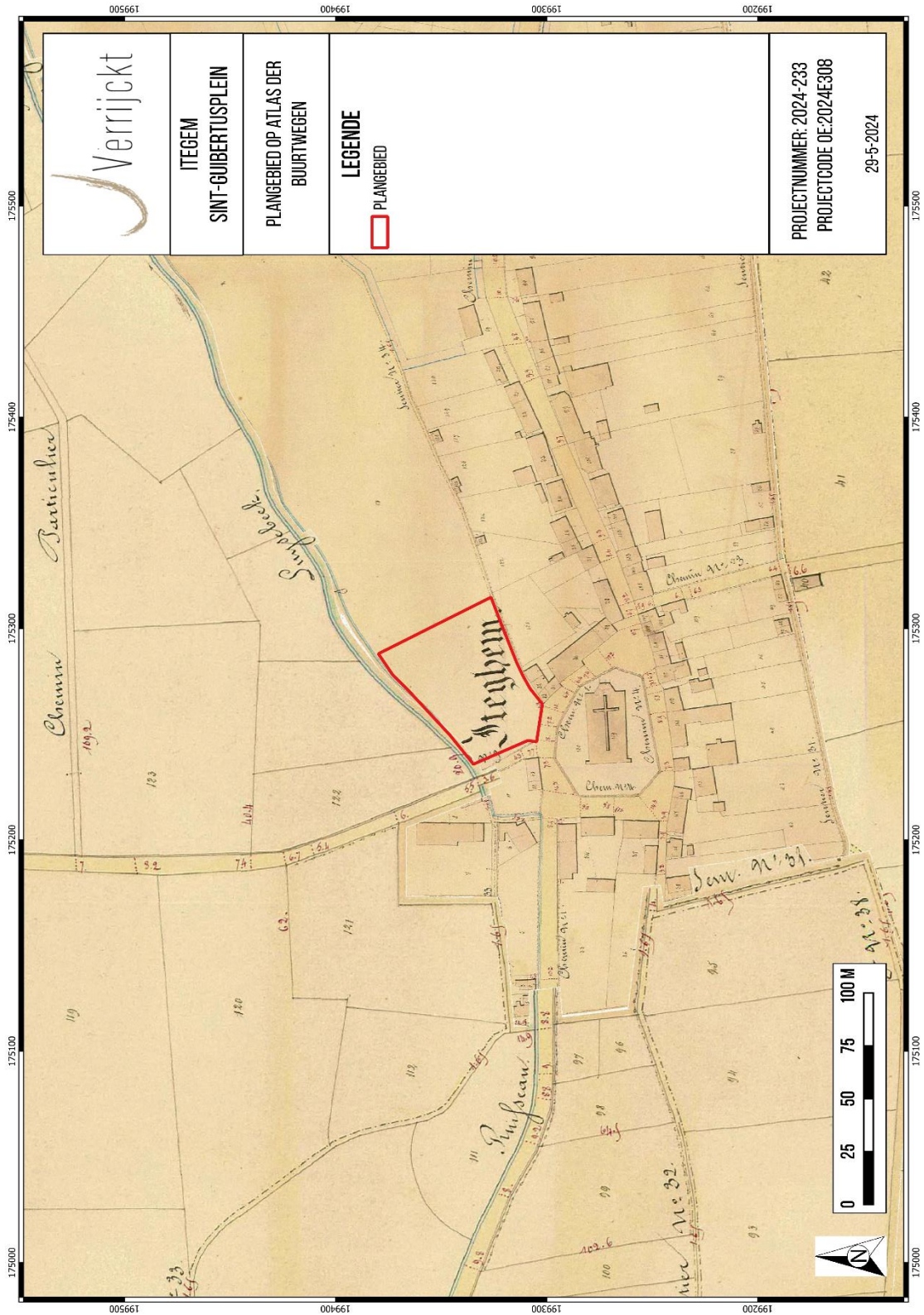
Figuur 16: Plangebied op de Ferrariskaart¹⁸

¹⁸ GEOPUNT 2024c

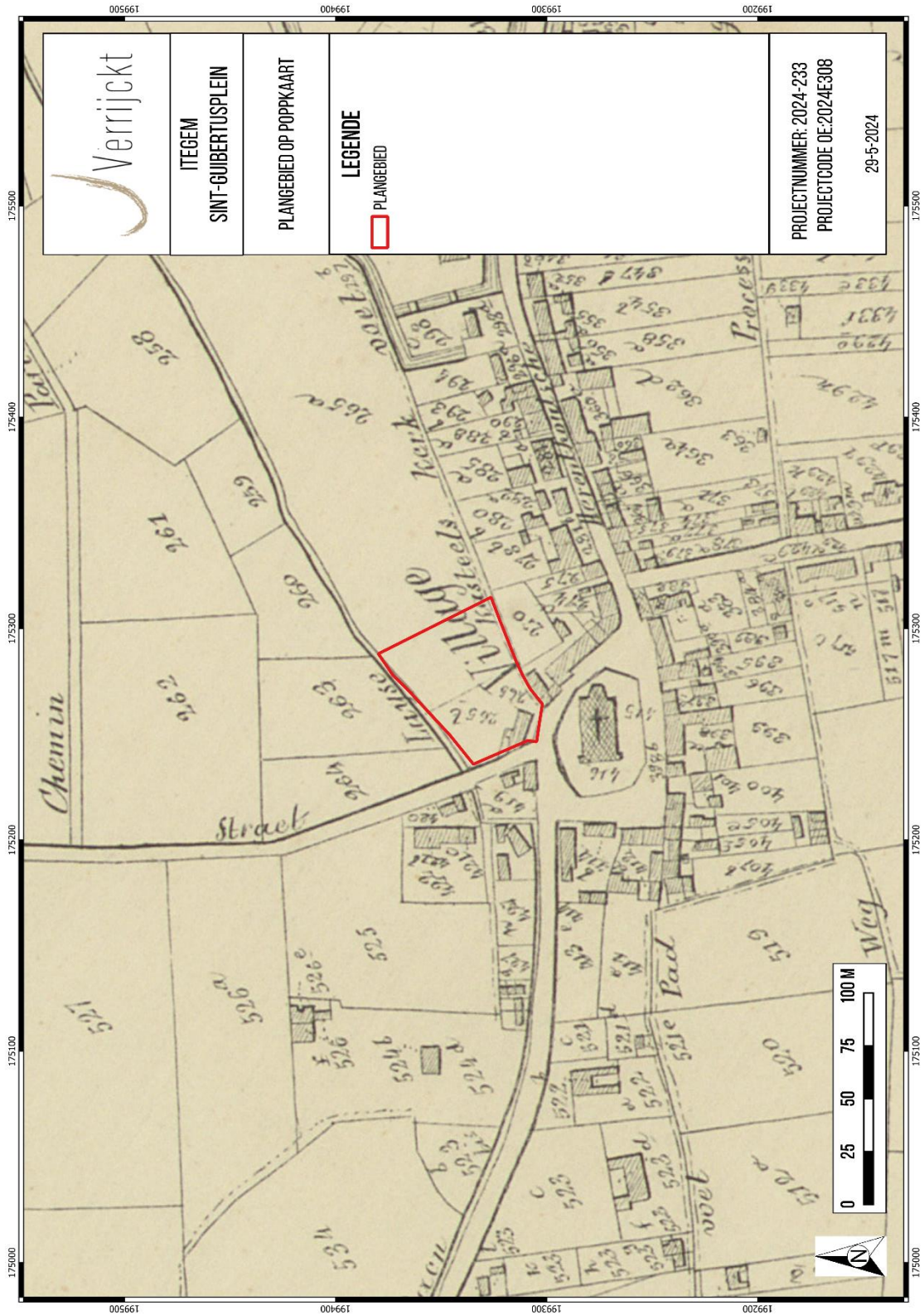
Figuur 17: Plangebied op de Vandermaelenkaart¹⁹

¹⁹ GEOPUNT 2024d

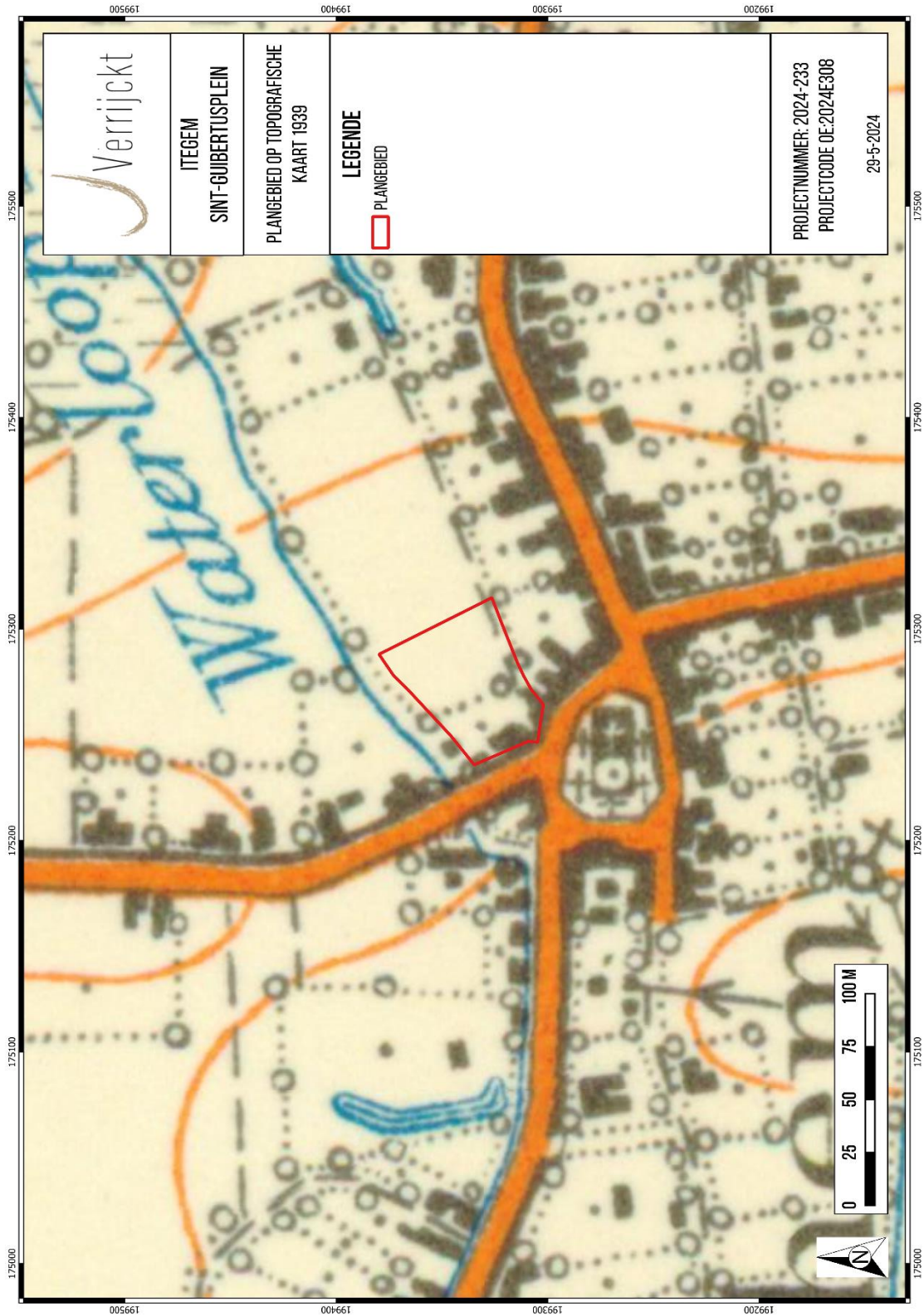

Figuur 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen²⁰

²⁰ GEOPUNT 2024b

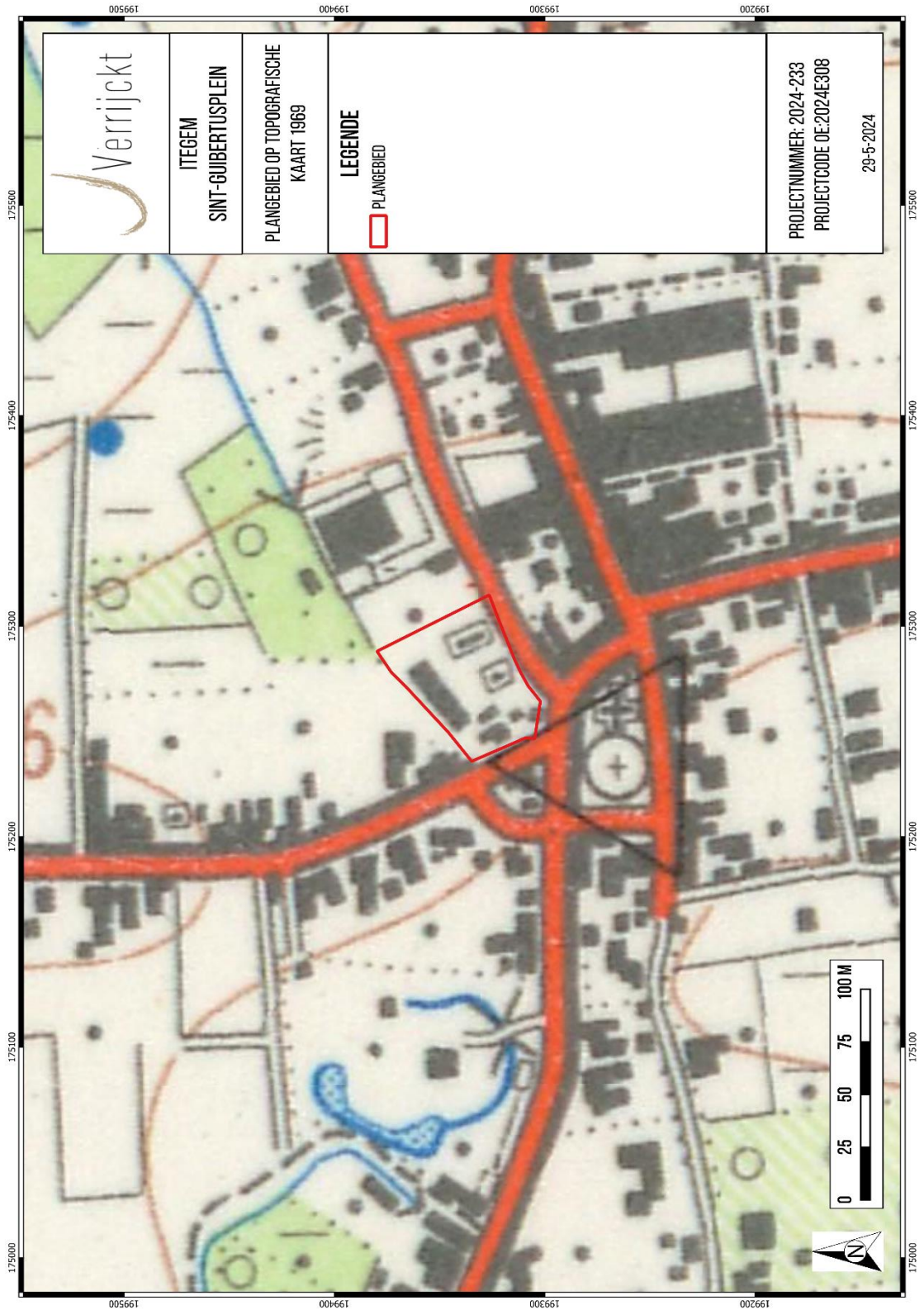

²¹ GEOPUNT 2024e

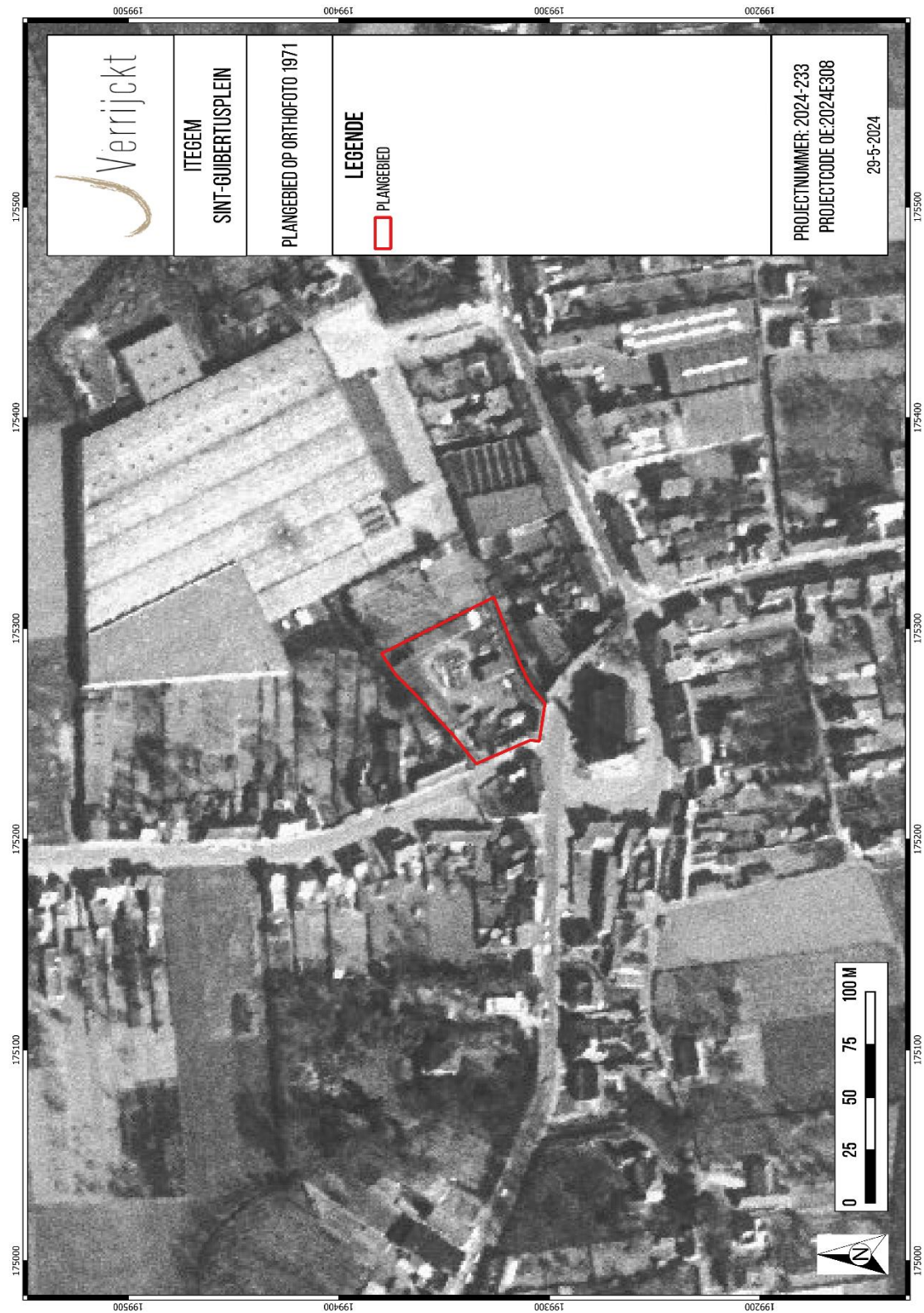
Figuur 20: Plangebied op de topografische kaart 1939²²

²² Cartesius 2024e

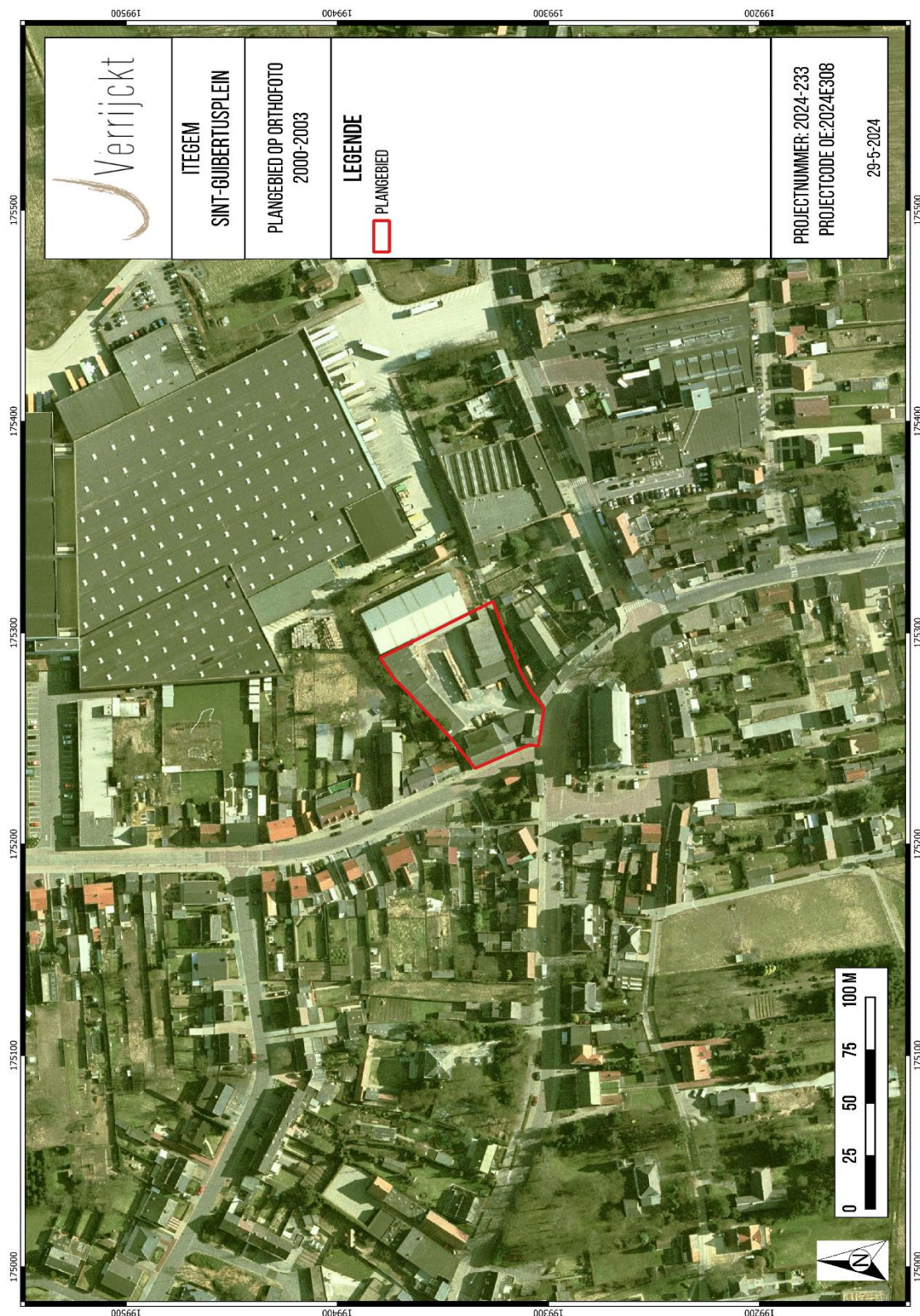
Figuur 21: Plangebied op de topografische kaart 1969²³

²³ Cartesius 2024e

Figuur 22: Plangebied op de orthofoto 1971²⁴

²⁴ Cartesius 2024e

Figuur 23: Plangebied op de orthofoto 2000-2003²⁵

²⁵ Cartesius 2024e

1.4.7 Archeologisch bronnen

CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Binnen de contouren van het plangebied is er één archeologische waarden gekend. Het betreft CAI 101946. Binnen de zeer ruim ingetekende polygoon werd een waterput uit de middeleeuwen aangetroffen. Voor de ruime omgeving van het plangebied kunnen zowel de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), als de archeologische gebeurtenissen, (vastgestelde) archeologische zones en goedgekeurde archeologienota's geraadpleegd worden. Allereerst volgt hieronder een oplijsting van de gekende archeologische waarden zoals opgeijst in de archeologische databank van vindplaatsen in Vlaanderen (CAI).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.²⁶

CAI-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	DATERING	BRON
101946	Ilegem Schoolstraat I	uitgeholde eikenstronk met 3 segmenten 14C-datering: volle middeleeuwen (10de eeuw). Deze datering is echter omstreken omwille van een mogelijk foute monstername voor de 14C-datering.	middeleeuwen	Brees N. (1993) De Antwerpse Kempen in de gallo-romeinse en merovingische periode, p. 33. (lic.thesis KUL) Cuyt G. 1998: Licht op waterputten uit duistere Middeleeuwen, AVRA jaarboek 1997, pp. 42-43.
103223	Ilegem St.-Guibertuskerk	vermoedelijk midden 11de eeuw gebouwd en verwoest tijdens godsdienstoorlogen in de 16de eeuw	Middeleeuwen Nieuwe tijd	Kennes H. & Steyaert R. 1997: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Mechelen, Kantons Duffel - Heist-op-den-Berg, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 13N4, Brussel - Turnhout, p.317-320.
101947	Ilegem Karel Govaertsstraat	ijzeren pijlpunt (volgens CAA-archief: lanspunt)	Onbekend	Bouwen door de eeuwen heen, 13N4, p. 309.
103221	Ilegem Hof ter Borch	Burcht, enkel hoektoren is overgebleven zou opklimmen tot de 16de eeuw verbouwd Huis van Plaisantie 1756	16 ^{de} eeuw 18 ^{de} eeuw	de gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855). MelanieGIS, online databank Inventaris Bouwkundig Erfgoed van het VIOE. Kennes H. & Steyaert R. 1997: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Mechelen, Kantons Duffel - Heist-op-den-Berg, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 13N4, Brussel - Turnhout, p. 311.

²⁶ CAI 2024

100801	Ilegem Vonderstraat I (FVC 1)	grote kling (ca 6 cm) in zwarte silex, met retouches op rechterboord vermoedelijk neolithisch, maar mogelijk ook later	Neolithicum	Vondstmelding
102069	Ilegem Rozendaalhoeve (Kwaede Hoeve)	Indicator middeleeuwse hoeve en omgeving	18 ^{de} eeuw	Merens L., 1999, "Wiekevorst, ons dorp", 15 ^{de} jg, p. 461-475 Ferraris kaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771 – 1778 De gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855).
162806	Ilegem Ooievaarstraat I	(deels) omgrachte hoeve	18 ^{de} eeuw	Ferraris kaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771 – 1778 De gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855).
220066	Ilegem Schoolstraat II	resultaten vooronderzoek kuilen, grachten en paalkuilen die mogelijk behoren tot een landelijke nederzetting mogelijk	Middeleeuwen	Cornelis L. e.a. 2014: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Heist-op- den-berg, Schoolstraat, BAAC Vlaanderen Rapport 91.
220078	Ilegem Schoolstraat III	klein aantal paalkuilen dat niet tot een woonstructuur lijkt te behoren, kuilen, ... De halfcirkelvormige greppel die tijdens het vooronderzoek werd aangetroffen interpreteert men als de gedempte restgeul van een perceelsgreppel. volle - late middeleeuwen	Middeleeuwen	Demoen D. e.a. 2015: Archeologische opgraving Heist- op-den-Berg - Schoolstraat, BAAC Vlaanderen Rapport 134.
103215	Ilegem Kasteel Isschot	Landhuis	18 ^{de} eeuw	Kennes H. & Steyaert R. 1997: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Mechelen, Kantons Duffel - Heist-op-den-Berg, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 13N4, Brussel - Turnhout, p. 309. De gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855).
103237	Ilegem Molen van Ilegem	Verdwenen molen	18 ^{de} eeuw	Ferraris kaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771 - 1778 De gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855).

103238	Ilegem Hoeve Den Bruel	Hoeve	18 ^{de} eeuw	Ferraris kaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771 - 1778 De gereduceerde kadasterplans van het Krijgsdepot op schaal 1:20 000 (1845-1855).
--------	---------------------------	-------	-----------------------	---

Binnen een straal van 1000m werden voornamelijk (al dan niet verdwenen) historische gebouwen opgetekend. Twee van de CAI-waarnemingen hebben betrekking tot een vondstmelding, het gaat over een ijzeren lanspunt met ongekende datering en een kling met retouches, mogelijk uit het neolithicum. Twee CAI-waarnemingen (CAI 220066 en CAI 220078) hebben betrekking op een archeologisch (voor)onderzoek dat op ca. 550 m ten zuidwesten van het plangebied werd uitgevoerd. Bij dit archeologische onderzoek werd een dikke, antropogene, huneuze horizont aangetroffen. Onder deze Ap-horizont, op een diepte van 40-60 cm – mv, in de top van de C-horizont, werd een archeologische site aangesneden. Er werden enkele kuilen, paalkuilen en een greppel aangetroffen. Alle sporen lijken te dateren in de middeleeuwen. Er kon geen structuur herkend worden in de aangetroffen sporen.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er slechts weinig, goed onderzochte, archeologische sites aanwezig zijn in de omgeving van het plangebied. Dit is vermoedelijk niet te wijten aan het ontbreken van archeologische sites. Waarschijnlijk is dit te wijten aan het ontbreken van recente, grootschalige ontwikkelingen waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

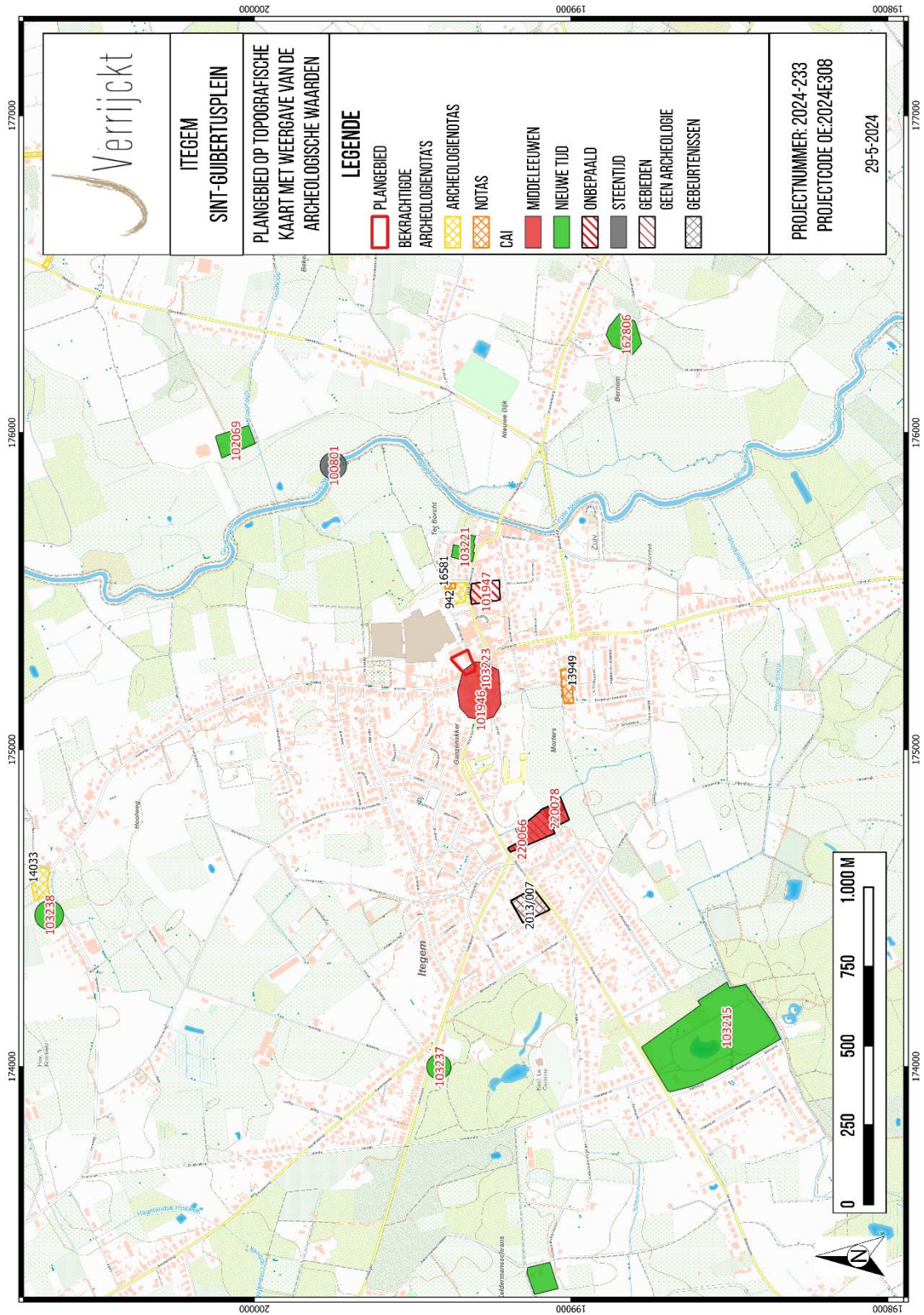
Figuur 24: bodemprofielen zoals aangetroffen bij de opgraving aan de Schoolstraat.²⁷

²⁷ Demoen D. e.a. 2015: Archeologische opgraving Heist-op-den-Berg - Schoolstraat, BAAC Vlaanderen Rapport 134.

Figuur 25: Sporenplan van de opgraving aan de Schoolstraat²⁸

²⁸ Demoen D. e.a. 2015: Archeologische opgraving Heist-op-den-Berg - Schoolstraat, BAAC Vlaanderen Rapport 134.

Figuur 26: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart²⁹

²⁹ CAI 2024

ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

In de directe nabijheid van het plangebied werden er drie archeologienota's en twee nota's opgemaakt. Hieronder worden archeologienota en nota met ID 13949 en ID 21283 en archeologienota en nota met ID 942 en ID 16581 uitgebreider beschreven. De locaties van de uitgevoerde onderzoeken komen sterk overeen met deze van het plangebied waardoor deze onderzoeken relevante info kunnen herbergen over de archeologische verwachting binnen het plangebied.

Tabel 2: Archeologische vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

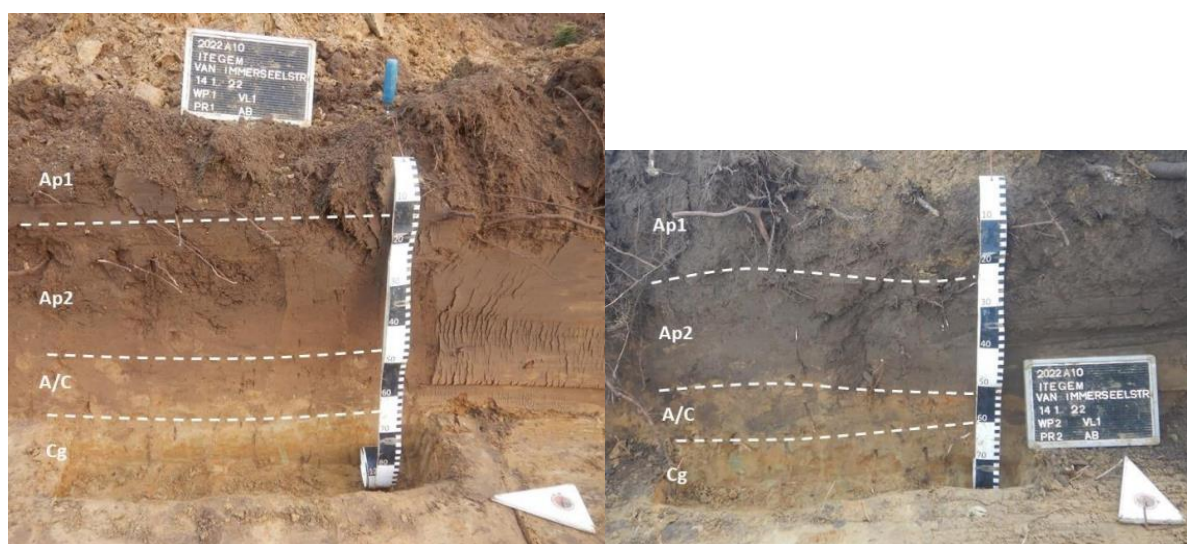
ID-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	BRON
13949	Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat	Archeologienota uit februari 2020 Op basis van het bureauonderzoek is er een archeologisch potentieel. Door middel van landschappelijke boringen bleek er enkel een AC-profiel aanwezig en kon de archeologische verwachting voor steentijdsites bijgesteld worden.	Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat Archeologieportaal Onroerend Erfgoed
21283	Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat	Nota uit februari 2022 Nota van voorgaande archeologienota. Er werden enkele sporen uit de nieuwe tijd of nieuwste tijd aangetroffen. Verder onderzoek is niet nodig.	Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat Archeologieportaal Onroerend Erfgoed
942	Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat	Archeologienota uit november 2016 Bij het bureauonderzoek wordt een archeologische verwachting opgesteld voor sites uit de prehistorie en middeleeuwen. Ook is er mogelijk een gedeelte van een walgracht aanwezig. Verder onderzoek is noodzakelijk	Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat Archeologieportaal Onroerend Erfgoed
16581	Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat	Nota uit november 2020 Nota van voorgaande archeologienota. Bij het proefsleuvenonderzoek werden geen archeologische sporen aangetroffen. Verder onderzoek is niet nodig.	Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat Archeologieportaal Onroerend Erfgoed

14033	Heist-op-den-Berg Hooiweg	Archeologienota uit maart 2020 Op basis van bovenstaande gegevens is er een matige tot hoge archeologische verwachting voor zowel sites uit de steentijd als recentere perioden (metaaltijden, Romeins, middeleeuws). Er is een lage verwachting voor eventuele archeologische sites uit de recentere perioden.	Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Hooiweg Archeologieportaal Onroerend Erfgoed
-------	------------------------------	--	--

Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat³⁰ (ID 13949 en ID 21283)

Zowel het bureauonderzoek, de landschappelijke boringen als het proefsleuvenonderzoek werden uitgevoerd door All-Archeo. Op basis van het bureauonderzoek kon er een archeologisch potentieel voor alle periodes worden vastgesteld. Landschappelijke boringen toonden echter aan dat er geen paleobodem aanwezig was. Hierdoor kon het archeologisch potentieel voor steentijdsites naar beneden worden bijgesteld. Onder een 60 tot 80 cm dikke Ap-horizont was een C-horizont aanwezig.³¹

Tijdens het daaropvolgende proefsleuvenonderzoek werd de bodemopbouw zoals waargenomen in de landschappelijke boringen, bevestigd. Onder een Ap-horizont werd op een diepte van 60-80 cm een C-horizont aangetroffen. In deze C-horizont waren 15 verstoringen en 7 kuilen uit de nieuwe tijd of nieuwste tijd aanwezig. Verder archeologisch onderzoek werd niet nodig geacht.³²

Figuur 27: Bodemprofielen aangetroffen bij het archeologisch onderzoek aan de Van Immerseelstraat³³

³⁰ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#) en [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³¹ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³² [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³³ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Van Immerseelstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat³⁴ (ID 942 en ID 16581)

Het bureauonderzoek werd opgemaakt door studiebureau archeologie. Op basis van dit bureauonderzoek is er een archeologische verwachting voor vondsten uit de prehistorie en middeleeuwen. Een proefsleuvenonderzoek was noodzakelijk.³⁵

Dit proefsleuvenonderzoek werd vervolgens uitgevoerd door Archebo. Onder een 80-90 cm dikke Ap-horizont werd een C-horizont aangetroffen. Alle werkputten werden in de top van deze C-horizont aangelegd. Er werden over het gehele terrein geen archeologische sporen en/of vondsten aangetroffen.³⁶

Figuur 28: Bodemprofielen aangetroffen bij het archeologisch onderzoek aan de Ter Borchstraat³⁷

1.5 Besluit

1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?*

Binnen de contouren van het plangebied is een CAI-waarde aanwezig. Deze CAI-waarde is zeer ruim ingetekend. Binnen de zeer ruim ingetekende polygoon werd een waterput uit de middeleeuwen aangetroffen. Binnen een straal van 1000m werden voornamelijk (al dan niet verdwenen) historische gebouwen opgetekend. Twee van de CAI-waarnemingen hebben betrekking tot een vondstmelding, het gaat over een ijzeren lanspunt met ongekende datering en een kling met retouches, mogelijk uit het neolithicum. Twee CAI-waarnemingen (CAI 220066 en CAI 220078) hebben betrekking op een archeologisch (voor)onderzoek dat op ca. 550 m ten zuidwesten van het plangebied werd uitgevoerd. Bij dit archeologische onderzoek werd een dikke, antropogene, humeuze horizont aangetroffen. Onder deze Ap-horizont, op een diepte van 40-60 cm – mv, in de top van de C-horizont, werd een archeologische site aangesneden. Er werden enkele kuilen, paalkuilen en een greppel

³⁴ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#) en [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³⁵ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³⁶ [Vooronderzoek Heist-op-den-Berg Ter Borchstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

³⁷ [NT Itegem - Ter Borchstraat_v001.pdf](#)

aangetroffen. Alle sporen lijken te dateren in de middeleeuwen. Er kon geen structuur herkend worden in de aangetroffen sporen. Recentelijk werden er twee proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd, waarbij geen archeologisch relevante sporen werden aangetroffen.

Op historisch kaartmateriaal is het plangebied onbebouwd tot het midden of einde van de 19de eeuw. Het terrein is een onbebeuwd terrein, langsheen een beek. Op de Popp-kaart is voor het eerst bebouwing zichtbaar langsheen de Kerkstraat. Vanaf de 20ste eeuw zien we een toename van de bebouwing tot het in de tweede helft van de 20ste eeuw de omvang bereikt zoals ook nog in 2024 aanwezig is.

- *Zijn er gegevens gekend dat de bodem verstoord is?*

Het plangebied is momenteel nagenoeg volledig verhard en bebouwd. De terreinen maken deel uit van houthandel Markabo. Langsheen de Kerkstraat en Sint-Guibertusplein zijn enkele voormalige woningen aanwezig die momenteel in gebruik zijn als toonzaal voor de houthandel. Op het achterliggende terrein zijn opslagruimtes en verhardingen voor buitenopslag aanwezig. Er zijn geen gegevens gekend omtrent funderingsdiepte van de gebouwen en verhardingen. Voor gebouwen kan er algemeen aangenomen worden dat deze gefundeerd zijn op een diepte van 80 cm – mv (vorstvrije zone) verhardingen kennen meestal een minimale opbouw van 30 cm.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De opdrachtgever plant op het terrein een meergezinswoning en twee eengezinswoningen. Langsheen de kerkstraat tot de hoek van het Sint-Guibertusplein wordt een meergezinswoning opgericht. Dit gebouw heeft een oppervlakte van 408,28 m². Het gebouw wordt volledig onderkelderd, de kelder is iets groter dan het effectieve gebouw en heeft een oppervlakte van 640,36 m². De exacte diepte van deze kelder is nog niet gekend maar zal ca. 3 m -mv bedragen. Langsheen de Ter Borchstraat komen twee gekoppelde eengezinswoningen. Deze woningen hebben beide een oppervlakte van 72,55 m². beide woningen krijgen een terras van respectievelijk 16,20 en 16,45 m². De woningen worden gefundeerd door middel van sleuffunderingen en een vloerplaat op volle grond. De exacte funderingsdiepte is nog niet gekend, deze zal minimaal 80 cm -mv bedragen (vorstvrije zone). Achter de twee eengezinswoningen komt nog een fietsenstalling van 14,30 m². De funderingsdiepte van deze fietsenstalling is nog niet gekend. Langsheen de noordelijke grens van het plangebied, langsheen de aanwezige beek, is een bouwvrije zone van 5 meter. Hier wordt een toegangsweg naar het oostelijker gelegen terrein voorzien. Deze weg wordt aangelegd in waterdoorlatende verharding met een oppervlakte van 200 m². Ten oosten van de meergezinswoning wordt een opstelzone voor de brandweer voorzien in waterdoorlatend, gestabiliseerd gras, de totale oppervlakte hiervan bedraagt 205 m². Voor de eengezinswoningen wordt een zone van 147 m² verhard door middel van waterdoorlatend grind. Voor alle aan te leggen verhardingen geldt een minimale verstoringdiepte van 30 cm -mv. De huidige Ter Borchstraat wordt afgestaan aan de gemeente, het betreft een zone van 147 m². De overige zones van het plangebied kennen geen grote bodemingrepen. Hier wordt groen aangeplant.

- *Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?*

In de ruime omgeving rondom het plangebied zijn drie archeologische onderzoeken uitgevoerd waaruit gegevens omtrent de bodemopbouw beschikbaar zijn. Alle onderzoeken

tonen een gelijkaardig beeld. Bij geen enkele van de onderzoeken werd een paleobodem aangetroffen. Onder een ca. 40-90 cm dikke Ap-horizont is een C-horizont aanwezig.

- *Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?*

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aanwezig is. Om uitsluitel te geven is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk.

- *Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek?*

Binnen de contouren van het plangebied zijn mogelijk begraven podzolbodems aanwezig. Om na te gaan of er effectief sprake is van goed bewaarde podzolbodems, alsook om na te gaan op welke diepte een eventueel archeologisch niveau zich situeert, zijn landschappelijke boringen noodzakelijk.

1.5.2 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Ilegem (Heist-op-den-Berg). De gemeente Heist-op-den-Berg is ontstaan uit een verzameling van enkele gehuchten. Vanuit welk gehucht de latere gemeente is gegroeid, blijft echter een aanname. Op historisch kaartmateriaal is het plangebied onbebouwd tot het midden of einde van de 19de eeuw. Het terrein is een onbebeouwd terrein, langsheen een beek. Op de Popp-kaart is voor het eerst bebouwing zichtbaar langsheen de Kerkstraat. Vanaf de 20ste eeuw zien we een toename van de bebouwing tot het in de tweede helft van de 20ste eeuw de omvang bereikt zoals ook nog in 2024 aanwezig is. Hierdoor is de verwachting op archeologische sites uit de nieuwe tijd en nieuwste tijd laag.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 6 en 11 m + TAW. Hierbij is ca. 230 m ten oosten van het plangebied de vallei van de Grote Nete aanwezig. Het plangebied zelf is te situeren op een langgestrekte dekzandheuvel langsheen deze vallei. Wanneer er op microschaal gekeken wordt, is het plangebied te situeren tussen 9,0 en 9,7 m + TAW. Hierbij is de noordelijke zone lager gelegen dan de zuidelijke zone. Dit is te wijten aan het voorkomen van een natuurlijke, doch naamloze beek die zich aan de noordzijde van het plangebied bevindt. Deze beek zorgt voor de afwatering van de hoger gelegen zone richting de vallei van de Grote Nete. Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem binnen het plangebied gekarteerd als OB, oftewel bebouwde zone. Hierdoor zijn er geen gegevens gekend omtrent de te verwachten bodem. Wanneer we in de omgeving van het plangebied kijken, zien we net ten noordoosten van het plangebied, aan de overzijde van de naamloze beek de bodemeenheid Pfpn voorkomen. Dit is een Zeer natte licht zandleembodem zonder profiel, met mergelbijmenging. Deze zeer natte grondwatergronden hebben de wateroverlast als gemeenschappelijk kenmerk. Mogelijks zijn gelijkaardige gronden binnen het plangebied terug te vinden. Gelet op de landschappelijke ligging, grenzende aan en op de gradiëntzone van een beek, is er een hoge verwachting voor steentijdartefactensites aanwezig.

Binnen de contouren van het plangebied is een CAI-waarde aanwezig. Deze CAI-waarde is zeer ruim ingetekend. Binnen de zeer ruim ingetekende polygoon werd een waterput uit de middeleeuwen aangetroffen. Binnen een straal van 1000m werden voornamelijk (al dan niet verdwenen) historische gebouwen opgetekend. Twee van de CAI-waarnemingen hebben betrekking tot een vondstmelding, het gaat over een ijzeren lanspunt met ongekende datering en een kling met retouches, mogelijk uit het neolithicum. Twee CAI-waarnemingen (CAI 220066 en CAI 220078) hebben betrekking op een archeologisch (voor)onderzoek dat op ca. 550 m ten zuidwesten van het plangebied werd

uitgevoerd. Bij dit archeologische onderzoek werd een dikke, antropogene, humeuze horizont aangetroffen. Onder deze Ap-horizont, op een diepte van 40-60 cm – mv, in de top van de C-horizont, werd een archeologische site aangesneden. Er werden enkele kuilen, paalkuilen en een greppel aangetroffen. Alle sporen lijken te dateren in de middeleeuwen. Er kon geen structuur herkend worden in de aangetroffen sporen. Recentelijk werden er twee proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd, waarbij geen archeologisch relevante sporen werden aangetroffen. Op basis van de gekende archeologische en historische waarden en de landschappelijke, is er een matige tot lage verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroege, volle en late middeleeuwen).

De opdrachtgever plant op het terrein een meergezinswoning en twee eengezinswoningen. Langsheen de kerkstraat tot de hoek van het Sint-Guibertusplein wordt een meergezinswoning opgericht. Dit gebouw heeft een oppervlakte van 408.28 m². Het gebouw wordt volledig onderkelderd, de kelder is iets groter dan het effectieve gebouw en heeft een oppervlakte van 640.36 m². De exacte diepte van deze kelder is nog niet gekend maar zal ca. 3 m -mv bedragen. Langsheen de Ter Borchstraat komen twee gekoppelde eengezinswoningen. Deze woningen hebben beide een oppervlakte van 72.55 m². beide woningen krijgen een terras van respectievelijk 16.20 en 16.45 m². De woningen worden gefundeerd door middel van sleuffunderingen en een vloerplaat op volle grond. De exacte funderingsdiepte is nog niet gekend, deze zal minimaal 80 cm -mv bedragen (vorstvrije zone). Achter de twee eengezinswoningen komt nog een fietsenstalling van 14.30 m². De funderingsdiepte van deze fietsenstalling is nog niet gekend. Langsheen de noordelijke grens van het plangebied, langsheen de aanwezige beek, is een bouwvrije zone van 5 meter. Hier wordt een toegangsweg naar het oostelijker gelegen terrein voorzien. Deze weg wordt aangelegd in waterdoorlatende verharding met een oppervlakte van 200 m². Ten oosten van de meergezinswoning wordt een opstelzone voor de brandweer voorzien in waterdoorlatend, gestabiliseerd gras, de totale oppervlakte hiervan bedraagt 205 m². Voor de eengezinswoningen wordt een zone van 147 m² verhard door middel van waterdoorlatend grind. Voor alle aan te leggen verhardingen geldt een minimale verstoringsdiepte van 30 cm -mv. De huidige Ter Borchstraat wordt afgestaan aan de gemeente, het betreft een zone van 147 m². De overige zones van het plangebied kennen geen grote bodemingrepen. Hier wordt groen aangeplant.

Op basis van bovenstaande gegevens is er een zeer hoge archeologische verwachting toe te schrijven voor sites uit de steentijd. De verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroege, volle en late middeleeuwen) is eerder matig tot laag. Er is een lage verwachting voor eventuele archeologische sites uit de recentere perioden.

1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Gelet op het ontbreken van goed onderzochte, grootschalige archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied, is er een hoog potentieel op kennisvermeerdering aanwezig.

1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat tot op

heden onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen.

Uit bovenstaande onderzoek kan niet met zekerheid gesteld worden dat er een, goed bewaarde, archeologische site aanwezig is en dat deze archeologische site bedreigt wordt door de geplande werkzaamheden. Gelet op de gekende gegevens uit de omgeving van het plangebied is de kans aanwezig dat er een archeologische site uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aanwezig is. De aanwezigheid en bewaringstoestand van eventuele archeologische sites, alsook de potentiële bedreiging, kan enkel bevestigd worden door de uitvoering van een landschappelijk booronderzoek en eventuele vervolgonderzoeken. Hierbij moeten volgende vragen beantwoord worden:

Bodem

- Welke bodemhorizonten worden in de boringen of profielen aangetroffen en wat is de genese ervan? Welke zijn de bodemprocessen die hiermee geassocieerd worden?
- Wat is de relatie tussen deze bodemhorizonten en het omliggende landschap?
- Vertegenwoordigen deze horizonten relevante archeologische niveaus?
- Indien deze horizonten relevante archeologische niveaus omvatten:
 - o Wat is de aard van dit niveau?
 - o Heeft dit niveau een duidelijke begrenzing?
 - o Kan dit niveau gedateerd worden?
 - o Zijn er aanwijzingen dat dit niveau geassocieerd kan worden met een archeologische site?
 - o Wat is de bewaringstoestand van dit niveau?
 - o Wat is de impact van de geplande graafwerken op dit niveau?

Sites uit de steentijden en vuursteenconcentraties

- Zijn er steentijdartefacten aanwezig?
- Is er een clustering in de steentijdartefacten aan te wijzen?
- Wat zijn de grenzen van de ruimtelijke spreiding(en) van de steentijdartefacten?
- Wat is de datering van de artefacten?

Sporenbestand

- Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)? Is er een relatie met omliggende vindplaatsen?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Impact geplande bodemingrepen

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Motivatie en bepalingen mogelijk verder archeologisch onderzoek

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Wat is de financiële impact van eventueel vervolgonderzoek?

Volgens bovenstaande kan gesteld worden dat er niet voldoende informatie aanwezig is over de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische sites. Er is wel voldoende informatie aanwezig om te beoordelen dat eventuele archeologische sites voldoende kenniswinst opleveren.

Gelet op de toekomstige bouwwerkzaamheden, is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk.

1.5.5 Samenvatting

Naar aanleiding van de aanvraag voor een omgevingsvergunning in het kader van een stedenbouwkundige vergunning ter hoogte van het Sint-Geubertusplein in Itegem is een archeologienota opgesteld. Op basis van het bureauonderzoek is er een hoge archeologische verwachting toe te schrijven voor sites uit de steentijd. Tevens is er een matige tot lage archeologische verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroeg, volle en late middeleeuwen). Er is een lage verwachting voor eventuele archeologische sites uit de recentere perioden. Vervolgonderzoek zal noodzakelijk zijn.

2 LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	4
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).....	5
Figuur 3: Zicht op de aanwezige gebouwen vanop google streetview	9
Figuur 4: Plangebied op meest recente orthofoto	10
Figuur 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto	12
Figuur 6: weergave van toekomstige inplanting.....	13
Figuur 7: weergave van toekomstige inplanting.....	14
Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM II)	16
Figuur 9: Plangebied op het DHM II	16
Figuur 10: Illustratie gradiëntzone	17
Figuur 11: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart	19
Figuur 12: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000	20
Figuur 13: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:200 000 betreffende het plangebied	21
Figuur 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000	22
Figuur 15: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	23
Figuur 16: Plangebied op de Ferrariskaart	27
Figuur 17: Plangebied op de Vandermaelenkaart.....	28
Figuur 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	29
Figuur 19: Plangebied op de Poppkaart	30
Figuur 20: Plangebied op de topografische kaart 1939	31
Figuur 21: Plangebied op de topografische kaart 1969	32
Figuur 22: Plangebied op de orthofoto 1971	33
Figuur 23: Plangebied op de orthofoto 2000-2003.....	34
Figuur 24: bodemprofielen zoals aangetroffen bij de opgraving aan de Schoolstraat.	37
Figuur 25: Sporenplan van de opgraving aan de Schoolstraat.....	38
Figuur 26: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	39
Figuur 27: Bodemprofielen aangetroffen bij het archeologisch onderzoek aan de Van Immerseelstraat.....	41
Figuur 28: Bodemprofielen aangetroffen bij het archeologisch onderzoek aan de Ter Borchstraat	42

3 LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	35
Tabel 2: Archeologische vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	40

4 PLANNENLIJST

PLANNENLIJST ITEGEM SINT-GUIBERTUSPLEIN	PROJECTCODE BUREAUONDERZOEK 2024E308
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied en toekomstige inplanting op orthofoto
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 4
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 5
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op DHM
Aanmaakschaal	1:10000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 6
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op tertiairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 7
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 8
Type plan	Geologische kaart

Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 9
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 11
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:1500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	29/05/2024 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:10000
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016
Datum	29/05/2024 (raadpleging)

5 BIBLIOGRAFIE

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2024. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.

AGIV, 2024a. AGENTSTCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2024b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.

AGIV, 2024c. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemerosiekaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2024d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2024e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.

BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.

CAI, 2024. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.

CARTESIUS, 2024. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. Geomorfologische kaart van België 1:50000.

DOV VLAANDEREN, 2024a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2024b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2024c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

GEOPUNT, 2024a. GEOPUNT VLAANDEREN.

GEOPUNT, 2024b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2024c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2024d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].

GEOPUNT, 2024e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2024f. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

GEOPUNT, 2024g. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

GULLENTOPS F., PAULISSEN E. EN VANDENBERGHE N. (1996) Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest.

IOE, 2024. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

6 BIJLAGEN

Plannen